

Poštnina plačana v gotovini

3-4

P POPOTNIK

ČASOPIS ZA SODOBNO PEDAGOGIKO

LETO 1938-39

LETNIK LX

IZHAJA MESEČNO — LETNA NAROČNINA DIN 50.—

VSEBINA

I. 1. A. Ogris: Sociologija pri Slovencih od l. 1918. do 1938. — 2. Albert Žerjav: Slovenski ljudskošolski knjižni trg v zadnjih 20 letih. — 3. Alfonz Kopriva: Delež Pedagoške centrale v Mariboru pri 20letnem delu za reformo slovenske šole. — 4. Viktor Pirnat: Slovenska ljudska šola v Napoleonovi dobi. — 5. Miroslav Zor: Učiteljeva zakladnica. — 6. Milan Mahkota: Referati na domačih učiteljskih konferencah, njih pomen in vsebina.

II. 1. J. Pahor: Na obisku v poizkusni šoli v Zagrebu. — 2. E. Vranc: Strnjeno šolsko delo in naši novi »Tedniki«.

III. Albin Podjavoršek: »Stoletje otroka« v naši vasi.

IV. E. Vranc: »Težaško delo« z »Našo prvo knjigo«.

V. 1. Pedagoška knjiga na »Razstavi slovenske knjige« v Ljubljani. — 2. Odmev mariborske kulturne razstave 1918.—1938. iz ČSR. — 3. Skrb za deco v Bolgariji. — 4. Anketa o pouku psihologije. — 5. Socialni problem nadarjenih otrok. — 6. Metodika v ruskih šolah. — 7. Najboljši pripomoček pri izbiri poklica. — 8. Domače gospodarstvo za dečke. — 9. Izredno nadarjeni otroci in nemška srednja šola. — 10. Šolska uprava v Nemčiji. — 11. Ukrajinci. — 12. Šolski zdravstveni program. — 13. Vzgoja nemških srednješolskih profesorjev. — 14. Zaključni izpit na saških šolah. — 15. Treznostni teden. — 16. Lepo vedenje v šolah. — 17. Vseučiliška naobrazba učiteljev v Italiji. — 18. Kellerovi zavodi v Brejmingu. — 19. Znamenje časa.

VI. 1. »Za vse leto«. Čitanka za drugi razred ljudskih šol. — 2. Gustav Šilih: Beli dvor. — 3. Anton Fakin: Državoznanstvo. — 4. Dolenjska. — 5. Dr. St. Popović: Dva priloga metodici nastave književnosti i psihologiji mladosti. — 6. »Učitelj« i »Napredak«. — 7. »Kritika« sodobne šole in vzgoje.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Sklep redakcije za prihodnje tri dvojne številke »Popotnika«: 31. decembra, 28. februarja, 30. aprila.

Vsem našim čitateljem, sodelavcem in prijateljem našega pedagoškega tiska vesel božič in srečno Novo leto!

»POPOTNIK« izhaja mesečno in stane na leto 50 din, polletno 25 din, četrtletno din 12-50; posamezni zvezki stanejo 5 din.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, oblastni šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7.

Glavni in odgovorni urednik Metod Kumelj. — Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Metod Kumelj. — Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

A. OGRIS:

SOCIOLOGIJA PRI SLOVENCIH OD L. 1918. DO 1938.

Najtehtovitejše, kar je bilo v slovenskem jeziku povedanega o sociologiji, pohaja iz peresa dr. E. Spektorskega. Samo avtor s takšno občo strokovno erudicijo in s tako dovršeno filozofsko kulturo nam je mogel podati »Zgodovino socialne filozofije«, kakršno smo v dveh zvezkih dobili l. 1932./1933. in ki je naša recenzijska publicistika ni znala po zaslugi oceniti. To obširno delo, ki bi njegovo ponovno in še večkratno čitanje priporočil doraščajoči in učeči se inteligenci, podaja na predmetu ustrezen in obenem prikupen način razvoj nazorov o družbi in družbenem življenju tako pred rojstvom imena sociologije kakor po njem. Kljub vsej že nepregledljivi sociološki književnosti bi podobno jasnih in kritičnih spisov o metamorfozah sociološke misli tudi v zapadni Evropi ne našel toliko, da bi rabil še prste druge roke. Da bi podrobneje govoril v tej črtici o vsebini tega mojstrskega dela, ni misliti: preveč je bogata. Tvegala bi pa dobro mišljen nasvet: kdor namerava študirati sociologijo in njeno problematiko, naj prične s to Spektorskijevo knjigo in ko je prehodil na področju sociologije že dolgo pot, naj se zopet vrne k njej; iz nje bo poleg mnogo drugega tudi razbral, zakaj je sociologija v današnjem svojem stanju kot samostojna veda z lastnim predmetom oz. lastnim zreliščem in adekvatno metodo zmeraj še sama obljuba in kaj bi sociologija event. mogla biti.

Avtor velikega dela »Problema socialnoj fiziki v XVII stol.« (1910. do 1916.) je objavil v slovenskem jeziku še razprave: »Nastanek sociologije« in »Nastanek nacionalizma« (obe v rev. Misel in delo, 1936.), »Usoda ideje naravnih zakonov v socialni filozofiji« (Zbornik jurid. fakultete, IX. 1.) in »Tönnies in Michels« (Zbornik, XIV. 1.).

Slovenec, ki je v preteklem dvajsetletju najbolj obogatil našo sociološko književnost, je dr. A. Gosar. V »Uvodu v sociologijo« (II. delu knjige »Razprave o družbi in družabnem življenju«, 1932.) podaja in utemeljuje svoj lastni sistem socialnih ved, ki naj služi kot okvir, ki se v njem dajo vsaj po sedanjem stanju znanosti razvrstiti vsi pojavi in problemi družbenega življenja. V tem široko zasnovanem sistemu zavzema splošna sociologija prvi uvodni del. Splošno sociologijo označuje kot nauk o zgolj splošnih, osnovnih pojavih družbenega življenja, t. j. nauk o podružabljevalnih in razdružabljevalnih odnosih in dejanjih in o socioloških tvorinah; le-te reducira s kriterijem značaja in intenzitete socialnih vezi na dve tipični vrsti, na družbo in občestvo, vendar pa uporablja, kakor je videti, to ločitev le bolj kot začasno hevristično sredstvo, se izogiblje enostranosti in ne izvaja iz nje podobnih zaključkov, s kakršnimi je to ločitev diskreditiral njen glavni zastopnik Tönnies.

Snovi splošne sociologije, ki jo v imenovanem spisu samo naznačuje, Gosar doslej ni obdelal v kakšnem večjem objavljenem spisu, pač pa nekatere socialne vede, zlasti socialno politiko, občo politiko in socialno eko-

nomijo; to je storil v delu »Z a n o v d r u Ź a b n i r e d«, ki je najobširnejši spis tega področja v slovenski književnosti. Poleg tega je Gosar objavil še dolgo vrsto razprav, ki jih lahko prištejemo k sociologiji, ako jo pojmuje v širokem smislu.

Avtor najobširnejše slovenske sociološke knjige pred vojno (»Sociologija«, l. 1910.), prav za prav sistema katoliške socialne filozofije s praktično aplikacijo na raznovrstna aktualna vprašanja, se dotika socioloških predmetov v številnih svojih razpravah tudi po vojni. L. 1920. je izdal dr. Aleš Ušeničnik »Uvod v krščansko sociologijo«. Ta normativna sociologija temelji vseskozi na načelih katoliške etike, t. j. božjega razodetja, naravne pameti in papeških socialnih enciklik, podobno kakor tudi »Sociologija«, ki jo je izdal dr. J. Jeraj; le-ta prinaša uvodoma nekaj izvajanj o družbi, drugače pa moremo imenovati vsebino tega dela sociološko le, ako odmerimo sociologiji široko področje; če jo smatramo za nekakšno univerzalno, enciklopedično znanost; seveda, v sociologijo že spada vse to, kar obravnavajo te normativne sociologije, toda pod pogojem, da se obravnavajo vseskozi na sociološki način.

Resno, z vso mladeniško energijo se je s sociologijo pečal rano umrl dr. Fr. Čižej. Tri daljše razprave, »Doneski k sociologiji umetnosti« (D. i. S., 1925.), »Estetika in sociologija filma« (D. i. S., 1929.) in »Temeljna vprašanja sociologije religije« (čas, 20. in 22. l.) pričajo o njegovi veliki razglednosti po sociološkem svetu in iz njih je razvidno, da je znal nasproti razmeram in dogodkom zavzeti sociološko distanco. Metodično precej sledi Wiesejevi formalni sociologiji, zlasti v naposled imenovani razpravi, kjer analizira iz verstva izviraajoče družbene odnose in procese čisto tako, kakor je bila navada v Wiesejevem seminarju. Sociološki prijem očitujejo tudi druge njegove razprave, posvečene zlasti vzgojstvu in umetnosti.

Dr. Fr. Vebra bi mogli prišteti k slovenskim sociološkim avtorjem zavoljo njegovih »Idejnih temeljev slovanskega agrarizma (1927.)«. V tej »programatični socialni študiji«, kakor on sam svoj spis imenuje, razglablja o družbenih odnosih s psihološko-analitično metodo in deli personalne sociološke tvorine, podobno kakor Gosar, v dve tipični skupini ter prikazuje, kako gre kmečkemu stanu kot sociološki tvorini zaradi njegovih fundamentalnih lastnosti osnovna pomembnost v vsem kulturnem razvoju, posebej pri Slovanih, ki da so zategadelj poklicani, ustvariti najboljšo obliko državnosti.

Posebno omembo zasluži še Zwitterjeva resna študija: »Sociologija in zgodovina« (Sodobnost, 1937.). Po pretehtanju merodajnih mnenj o njiju odnosu ne prihaja do zaključka, da pomeni sociologija neko čisto posebno dimenzijo, marveč sklepa, da imata skupen predmet, le da postopa vsaka raz svoje posebno zrelišče na svoj posebni način, drugače pa se vedi-posestrimi dopolnjujeta tako nekako kakor analiza in sinteza.

Spisov, razprav, razprav in člankov, ki obravnavajo delna področja sociologije, t. j. posamezne personalne sociološke tvorine in institucije kot inkarnacije družbenih odnosov, ohranjevalke socialnih vrednot in varovalke funkcijske sovisnosti družbenega življenja se je v preteklem dvajsetletju objavilo pri nas toliko, da bi, po svojih zapiskih sodeč, porabil vso številko »Popotnika«, ako bi jih hotel samo naštet.

Raz zrelišče sociološke znanosti so med njimi kajpak velike razlike. Nekateri avtorji skušajo svoj predmet zares izrecno obdelati na sociološki način, drugi so samo dobrega mnenja, da ga znajo sociološko prijeti, je

jih pa tudi, ki zamenjavajo sociologijo s sociozofijo in ki kramljajo de omnibus rebus et quibusdam aliis, in to pogosto na način, da je njih izvajanjem zgolj z logiko težko slediti. Najmanj izrecnih socioloških pretenzij je še v družboslovnih razpravah, ki so njih avtorji juristi, dasi obravnavajo po navadi eminentno sociološke predmete, t. j. najširše, najmočnejše in dovršene normne sisteme družbenega ravnanja in družbenih odnosov, življenjsko važnih socioloških naravnosti in priravnosti (rimsko pravo, codex juris canonici, moderna prava). Seveda, oni imajo pač svoj sklenjeni sistem preciznih in izpiljenih terminoloških pojmov in se pridržujejo terminološke discipline tudi tedaj, kadar pišejo izven meja svoje ožje strokovnosti. Na področju sociologije stoje pa razmere v tem pogledu ravno narobe; poskusi, ustvariti sociologiji posebno, samo njej lastno terminologijo, se doslej niso obnesli (Spann, Stoltenberg, Sander i. dr.).

Prevesna večina teh specialnih socioloških spisov in razprav obravnava tipične sociološke predmete, posebno tiste, ki so po vojni prišli v kakšno »problematičnost«.

O narodnostnih vprašanjih so pisali zlasti A. Loboda, M. Rostohar, A. Lajovic, J. Vidmar, A. Gosar, E. Spektorski, Kovačič i. dr. Tudi nekaj publicistike o manjšinskem vprašanju bi sodilo v to kategorijo.

Mnogo spisov razpravlja o državi in njenem pravu deloma s pogledi, ki segajo na sociološko področje, in s stvarnim razumevanjem sociološkega jedra (Krek, Polec, R. in G. Kušej, Dolenc, Pitamic, Goršič, Bilimovič in mnogi drugi).

Cerkvena in verstvena plat družbenega življenja je našla sociološke motrilce deloma v Grivcu, Ehrlichu, Kušju, Ušeničniku, Čibeju, Srebrniču.

Pojavi, kakor so n. pr. boljševizem, fašizem, nar. socializem, demokracija itd. so dali povoda dolgi vrsti poskusov, jih dojeti tudi na sociološki način oz. z dognanji sociologije, le da je nespornih socioloških dognanj še bore malo.

Prebivalstveni in v neki meri sociološki tvorini »inteligenca« posvečajo pažnjo Ozvald, Leben, Brnčič, Strmšek, Lajovic; B. Škerlj proučuje rase, Maklecov pa kategorijo mladostnikov; ta neumorni pisatelj zastopa v naši književnosti z uspehom kriminalno sociologijo in njegova razprava o boljševiški rodbini očituje globok smisel za sociologijo rodbine. O jugoslovanski hišni ali rodbinski zadrugi smo dobili zares temeljit spis od dr. F. Skaberneta.

Sociologija kmečke vasi je našla več obdelovalcev, toda način njih raziskovanj nalikuje še vse preveč starejšemu ameriškemu ruralizmu, ki smatra sociologijo vasi oz. kmečkega podeželja za enciklopedičen skupek vseh realij, ki se tičejo kmečkega življenja, predvsem gospodarskih. Najtehtnejši spis te vrste je podal M ö d e r n d o r f e r (Slovenska vas na

Dr. Albin Ogris.

Dolenjskem, 1938.), ki v njej uporablja nekakšno reprezentativno metodo. Jerajeva knjiga »Naša vas« (oris vede o vasi) ima kratek sociološki uvod. Omenim naj še Kerenčiča (Študij o naši vasi, Lj. Zvon, 1936.) in J. Kosma (Kulturno vprašanje naše vasi, Sodobnost, 936). Mnogokaj sociološko pomembnega o kmečki vasi oz. o sociološko pojmovanem življenju na kmečkem podeželju se nahaja, dasi po navadi brez znanstvenih pretenzij, v pedagoški literaturi.

K sociologiji v širokem njenem pomenu bi mogli prišteti še nekatere obširnejše sociografije. Posebej naj omenim Žgečevo obširno razpravo o Halozah (Sodobnost, 1935. in 1936.), ki jo imenuje avtor »sociološko študijo«; v njej podaja zelo podrobno statistično sliko posestnih razmer v opisanih katastrskih občinah. Takih monografij bi bilo treba več, vsaj za tipične občine vsakega okraja; toda kje so ljudje, ki bi si mogli dati toliko potrpežljivega truda in ki bi imeli na razpolago gradivo in vire, ki jih zahteva monografija, kakor je ona o Halozah!

Sociološkega značaja je v lepi meri Brnčičeva študija: Zagreb kot socialni in kulturni problem (Lj. Zvon, 1935.).

Druge sociografične monografije, ki so jih objavljali n. pr. Bilimovič, Uratnik, Zwitter, Lah, Vogelnik, Kristan, Kraigher i. dr., so večinoma ali prevesno statističnega značaja; šteti jih k sociologiji, kakor mnogi zahtevajo, radi tega, ker obravnavajo mnogotne socialne pojave, bi pa bilo pogrešno; statistični izsledki morejo imeti za sociologijo kvečjemu pomen pripomočka, ako sociologija, ki prav za prav številki niti ne potrebuje, nanje sploh reflektira. Podobno velja glede drugih, zlasti zgodovinskih, političnih in spominskih monografij, kakor so jih objavili n. pr. Prepeluh, Hribar, Šuklje, Vošnjak, Erjavec, Zwitter, Kos, Tuma, Melik itd.

Znanost, ki se sociologije na važnih mestih tesno dotika, je vzgojeslovje. Saj gre velik del vzgojnega dela ravno za tem, kako na najbolj primeren in učinkovit način ustvarjati in utrjevati v mladih ljudeh socialne dispozicije, kako jim privzgojiti najelementarnejše in najvažnejše oblike družbenih medčloveških odnosov, t. j. tistih, ki dajejo družbi ono relativno stalnost, ki je ne more pogrešati. Namen vzgoje je vendar, orientirati doraščajoče glede njih socialnega položaja v družbi in državi, rodbini in narodu, cerkvi in kulturnem krogu ter v drugih skupinskih socioloških tvorinah. Stvar vzgoje je, da postane človek pravi homo sociologicus, t. j. da mu postane trajno ravnanje po družbenih normah vseh vrst narava in navada, tako da se glavni del socialne orientiranosti kakor zavtomatizira in preide v podzavest. Zavoljo tega je naravno, da je v pedagoški literaturi monografskega značaja in kakor se je je mnogo nabralo v »Popotniku«, »Pedagoškem Zborniku« in drugod, je vendar mnogo njene vsebine, ki je sociološko relevantna, dasi le razmeroma malo pedagoških piscev motri svoj predmet izrecno raz sociološko zrelišče. Pa o pedagoški književnosti je podrobneje povedano že drugod.

Krog obravnavanih socioloških predmetov se je v naši literaturi od l. 1918. do 1938. razširil, dasi manj kakor v inozemstvu; za večjo razširitev deloma ni bilo zadosti pobude v domačih razmerah, deloma ni bilo dosti možnosti radi utenjenih publikacijskih prilik.

Vplivi raznih inozemskih socioloških smeri in sistemov — socioloških in filozofskih — so zelo očitni; zastopane so vse glavne sociološke struje, normativna, biološka, organizatorična, psihološka, rasna, zgodovinska, formalna, bistvogledna itd. Svoj lastni originalni sistem si je z lastnim miselnim trudom ustvaril samo Gosar in v njegovih glavnih spisih najdemo tudi toli važno alternativno menjavanje celotnega gledanja z raz-

iskovanjem elementarnih socioloških prvin. Da je v razbiranju socioloških problemov pri nas precej sinkretizma, ni nič čudnega; eden in isti pisatelj združuje večkrat več kakor dve smeri, postopa po več metodah. Zlasti je pa mnogo psihologizma, dasi sociološki preudarek takoj pove, da more psihološka metoda pač prikazati in pojasniti funkcijske zvezanosti v posameznikovi psihi, da pa ne pove ničesar oz. veliko premalo o funkcijskih zveznostih v družbi. Tudi je še zmeraj vse preveč bioloških analogij; čeprav so pretežno zares le prisposode, vseeno dejanskega stanja ne pomagajo pojasnjevati in bi se smele uporabljati samo v čisto poljudnih spisih. Znatno je tisti del naše sociološke književnosti, ki se ne zadovoljuje z raziskovanjem dejstev družbenega življenja, marveč podaja dejstva, t. j. se peča s kritiko socialnih odnosov in propagira reforme v najrazličnejših programatičnih praveh; tega dela bi prav za prav sploh ne smeli šteti k sociologiji.

Da je slovanska in jugoslovanska sociološka književnost toliko narasla, lahko deloma pripisujemo dejstvu, da je prišla sociologija v modo. Mnogi jo smatrajo celo za metodo, ki se more z njeno pojmovno aparaturo pojasniti vse, kar pisateljem drugače ni jasno. K temu zavaja še elasticiteta in neenotnost sociološke terminologije, zmešane iz besednega zaklada dnevne govornice in iz terminoloških sestavov psihologije, biologije, medicine, tehnike, pravoslovja in drugih ved. Pogosto se vidi, kako nekateri avtorji vse pravilneje presojujejo družbene pojave, čim prestanejo govoriti *ex cathedra sociologica*, ki na njej po svoji domnevi sede.

V prihodnjem dvajsetletju bo sociološke književnosti znabiti razmerna manj, ako se bo upoštevalo, da tudi sociologije ni mogoče uspešno gojiti kar tako prigodno, v stranskem poklicu, marveč da zahteva delovni trud celega človeka in da predpostavlja predvsem prav temeljito filozofsko izobrazbo, kar največ podrobnega in širokega znanja sedanje in zgodovinske realnosti in še poseben dar, videti sociološke zveznosti, kjer dejanski so in kakršne so, tako da pisatelj ne podleže tako lahko skušnjavi, pojasnjevati sociološka dogajanja s samovoljnimi spekulativnimi konstrukcijami.

ALBERT ŽERJAV:

SLOVENSKI LJUDSKOŠOLSKI KNJIŽNI TRG V ZADNJIH 20 LETIH

Državno-politični prevrat l. 1918. nam je prinesel tudi prevrat v šolstvu. Ne sicer toliko na zunaj — saj je naš šolski organizem (ljudske, srednje in strokovne šole) še do danes v marsičem sličen avstrijsko-nemškemu predhitlerjevskim šolskim organizacijskim tipom in oblikam — pač pa predvsem v n o t r a n j i preusmeritvi vzgoje in pouka (novi učni načrti, dopolnilni šolski predpisi, problem novih šolskih knjig), dokler pač ni izšel l. 1929. za vso državo nov zakon za ljudske šole, ki je pa doživel do danes že več popravkov.

V slovenskih šolskih knjigah je pač do l. 1918. prevladovala avstrijsko-ogrska državna ter kulturno-politična miselnost v najrazličnejših zvezah in niansah, ki je dopuščala slovenskemu duhu in izrazu v najboljšem primeru le bolj p o d r e j e n značaj. Zato je razumljivo, da nam je prinesel prevrat l. 1918. med drugimi zahtevami tudi potrebo po n o v i h šolskih

knjigah, v katerih bi se naj izražalo naše narodno in državno edinstvo v skupni državi Slovencev, Hrvatov in Srbov. Predvsem se je ta sprememba nanašala na knjige za jezikovni (čitanke) ter za zemljepisni in zgodovinski pouk, saj so ti predmeti po svoji formalni strani nositelji za državljansko vzgajanje mladega rodu. Nemogoče je bilo, kar »čez noč« postaviti in izdati učne knjige, ki bi v celoti ustrezale spremenjenim državnim

Albert Žerjav.

in političnim razmeram, zato smo uporabljali v začetku in začasno še knjige z avstrijskim odobrenjem, vendar tako, da so se iz čitank izločile tiste strani in poglavja, ki so bile po vsebini in izrazu nasprotne težnjam novega časa in življenja v osvobojeni domovini. Tedanje višje šolske oblasti so imele dovolj skrbi, da bi se čimprej in zadovoljivo rešil problem novih šolsko-didaktičnih knjig v pravcu jugoslovanskega državljankega vzgajanja, predvsem pa izdaje novih ljudskošolskih čitank. Kot začasno nadomestilo za stare čitanke so literarno delujoči slovenski šolski praktiki sestavili in izdali v 3 izdajah »šolski list«, ki bi naj podpiral poleg jezikovnega tudi ves ostali pouk na posameznih stopnjah ljudske šole, dokler bi se pač ne izdale nove čitanke za vse razrede v bolj definitivni obliki. Približno v istem razdobju so izšle tudi bivše avstrijske čitanke v prenovljenih izdajah, ki se pa niso mogle prav udomačiti med učiteljstvom. Šele

Flerè (Naša prva knjiga), Gangl (Druga čitanka), Černež (Tretja čitanka), Rapé (Četrta čitanka) ter Flerè (Peta čitanka) so sestavili čitanke, ki so doživele po več izdaj ter se še danes uporabljajo v slovenskih ljudskih šolah. Razumljivo je, da prvih ljudskošolskih knjig, ki so izšle prva leta po vojni, ne smemo strogo meriti in presojeti z današnjimi didaktično-mladinoslovnimi merili, saj so bile te sestavljene le bolj na »hitro roko« in s tem menda tudi bolj za začasno uporabo. Vsaj tiste, ki jim danes več ne moremo priznavati najvišje didaktične uporabnosti!

Bibliografski pregled ljudskošolskih učnih knjig od l. 1918. do danes.

Na splošno ni bogat naš ljudskošolski knjižni trg, saj še niti po 20 letih državne samostojnosti nimamo na razpolago vseh učnih knjig za predmete, ki jih pozna ljudskošolski učni načrt. Medtem ko imamo za en in isti predmet po dve ali celo tri različne izdaje, nimamo za nekatere druge predmetne stroke (na pr. za višjo ljudsko šolo) niti ene same izdaje ali vsaj primerne pomožne knjige za učence. Zato so pač učitelji prisiljeni, da uporabljajo učenci v višje organiziranih ljudskih šolah učne knjige, ki so sestavljene deloma za meščanske šole ali za razrede nižjih srednjih šol, kar deloma tudi ovira uspešnost in praktičnost ljudskošolskega pouka. Na vsak način so različni vzroki takega stanja; mimogrede omenjam samo vprašanje definitivnih učnih načrtov, ki v veliki meri na ta ali oni način vplivajo na vrste in obliko šolsko-didaktične književnosti. Dejstvo je, da

brez idealnih in preizkušenih učnih načrtov tudi ne more biti temu idealu primernih učnih knjig za učenje. Na noben način ne mislim pretiravati važnosti šolskih tekstov v knjižnih oblikah, saj je lahko spreten učitelj vedno močnejši od predpisane učne knjige, vendar trdim, da je lahko dobra šolska knjiga v veliko pomoč tako učitelju kakor učencem v razredu, samo treba jo je prav razumevati in pametno uporabljati.

Na tem mestu podajam bibliografski pregled učnih (deloma tudi možnih) knjig za ljudske šole, ki nam jih nudi v zadnjih letih naš domači šolsko - knjižni trg. Razpoložljive knjige delim radi lažjega pregleda po predmetnih strokah in skupinah.

1. Slovenščina: čitanke in jezikovne vadnice.

Flerè: *Naša prva knjiga.*

Gangl: *Druga čitanka.*

Flerè, Jurančič, Skulj, Vranc: *Za vse leto* (najnovejša čitanka za II. razred, sestavljena v sodobnem didaktičnem duhu).

Cernej: *Tretja čitanka.*

Rapè: *Četrta čitanka.*

Flerè: *Peta čitanka.*

Schreiner - Hubad - Cernej: *Čitanka, II. del.*

Schreiner - Erjavec: *Trodelna ilustrirana čitanka.*

Schreiner - Bezjak: *Slovenska jezikovna vadnica* (I., II., III., IV. in V. zvezek).

Brinar: *Slovenska vadnica* (nižja, višja stopnja).

Novak: *Slovenska vadnica za nemške osnovne šole* (I., II. in III. zvezek).

Mazi: *Ilustrovana čitanka.*

2. Srbohrvaščina.

Lésica-Molè: *Prva srbska ali hrvatska čitanka.*

Lésica: *Druga srbska ali hrvatska čitanka* za 1. in 2. razred višje narodne šole.

Jedrlnič: *Druga srbska ali hrvatska čitanka.*

— *Tretja srbska ali hrvatska čitanka.*

Saršon: *Čitanka za III. i IV. razred osnovnih škola.*

Mencej: *Kratka srbska gramatika in čitanka.*

Jedrlnič: *Kratki pregled srbske i hrvatske književnosti do preporoda.*

3. Domoznanstvo, zemljepis in zgodovina.

Brinar: *Domoznanstvo* (zemljepisni podatki in zgodovinske slike učencem osnovnih šol v ponavljanje).

Pirc: *Zemljepis slovenskega ozemlja* za IV. razred osnovnih šol.

Plésničar - Grum: *Jugoslavija. I. del, Slovensko ozemlje.*

Mešiček - Drnovšek: *Obči zemljepis* za višje razrede osnovnih šol.

Schreiner - Fink: *Zemljepisne in zgodovinske slike.*

Nerat: *Zgodovinska čitanka.*

Polak: *Učna snov iz zemljepisa* (za III., za IV. razred ljudskih šol).

— *Učna snov iz zgodovine* (za III., za IV. razred ljudskih šol).

Stupan: *Slovensko ozemlje* (za učitelje, nedavno izšlo).

4. Računstvo.

Lavtar: *Računska začetnica.*

— *Računica za osnovne šole* (za III. šol. leto).

— *Računica za osnovne šole* (za IV. šol. leto).

— *Računica, I. del.*

— *Računica, III. del.*

Črnivec: *Računica za osnovne šole* (I., II. del; nižja, višja stopnja).

— *Računica za osnovne šole* (srednja stopnja, oddelek A, oddelek B).

Borštnik: *Osnova aritmetike, učni pripomoček ob vstopu v srednjo šolo.*

5. *Prirodopis in prirodoslovje.*

Flerè: *Prirodne sile in njihova uporaba.*

Fákin: *Šolski zoo*, navodilo in ustanovitev šol. živalskega vrta (za učitelje).

— *Šolski botanični vrt in botanične ekskurzije* (za učitelje).

Vales: *Učna snov iz mineralogije in geologije* (za učitelje pomožna knjiga).

— *Učna snov iz rastlinstva* (za učitelje pomožna knjiga).

— *Učna snov iz živalstva in somatologije* (za učitelje pomožna knjiga).

6. *Nemščina.*

(Odstotek nemškega prebivalstva je v Sloveniji zelo nizek, dosega komaj 2 %.)

Flerè: *Mein erstes Buch.*

— *Illustriertes Deutsches Lesebuch* (tri stopnje za II., III. in IV. razr.).

Fink - Kožuh: *Erstes Lesebuch.*

— *Zweites Lesebuch.*

— *Drittes Lesebuch.*

Bezjak: *Nemška vadnica* (I., II. in III. stopnja).

Lenarčič: *Fibel in Lateinschrift.*

Bezjak: *Deutsches Übungsbuch.*

7. *Ročni zemljevidi in atlasi.*

Največ teh zemljevidov za učence v ljudskih šolah je izdelal mariborski »Učiteljski dom«, izdelali pa so jih Dimnik, Baš in Verk. Svoječasno je izšel tudi mali zemljepisni atlas, sicer pa uporabljajo v ljudskih šolah radi pomanjkanja lastnih srednješolske stenske zemljevide in atlase, ki so pa za ljudskošolski pouk manj praktični. Na večjih šolah uporabljajo deloma tudi stensko »poljeprivredno« karto, ki pa ima nekaj večjih napak, ki bi se pa dale v drugi izdaji popraviti.

Morda sem pri tem pregledu prezrl kako knjigo, vendar nam že ta seznam daje sliko našega ljudskošolskega knjižnega trga, ki nam ne nudi ravno bogate izbire, deloma je tudi pomanjkljiv.

Na vsak način zanimivo bi bilo statistično obdelano poročilo o tem, v kakšnih nakladah so izšle posamezne izdaje ljudskošolskih knjig in koliko narodnega premoženja so izčrpale izdaje v dobi zadnjih 20 let. To bi bili milijonski zneski, ki so jih žrtvovali starši za vzgojo svoje dece v šolski dobi! Pred leti so se pojavili predlogi, da bi nakupila banovina iz lastnih sredstev vse nujnejše šolske potrebščine (predvsem učne knjige) in da bi se potem v obliki davka vračali ti zneski zopet banovini. Na ta način bi ne bilo niti enega učenca brez šolskih knjig med šolskim letom v razredu. V tem primeru bi morala banovina upoštevati glede izbire šolskih knjig vse utemeljene želje sreskih učiteljskih svetov ter jim nuditi res zaželene učne knjige, ki bi obenem ustrezale tudi vsem novjšim didaktičnim in mladinoslovnim zahtevam. Naj bi veljalo tudi pri podrobnem šolskem delu načelo svobode in izbire, ki ji pa mora biti smoter po napredku! Knjige, ki kažejo povratak k zastareli didaktični preteklosti, bi pa sploh ne smele več priti na svetlo!

Didaktična vrednost ljudskošolskih učbenikov.

Na to vprašanje smo v zadnjih 20 letih obračali vse premalo pažnje. V našem pedagoškem tisku so bile bolj redke recenzije novo izišlih učnih knjig in če se je o tem kaj pisalo, je bilo to opravljeno deloma le bolj mimogrede ali iz — vljudnosti. Prvi večji sestavek o tem vprašanju je prinesel šele »Pedag. zbornik« l. 1936., deloma je taka knjižna poročila prinašal v zadnjih letih tudi naš »Popotnik« v svojih ocenah.

Pravo reformno-šolsko gibanje v praksi se je pri nas začelo v širšem obsegu šele pred dobrimi 12 leti, deloma tudi že pred vojno (gl. Flerétove

in Senkovičeve razprave in poročila v »Popotniku«, vendar še tedaj to gibanje ni našlo med širšim učiteljstvom pravega odziva razen pri posameznikih. Pedagoški napredek je svetovna vojna močno zavrla! Ker je bilo prva leta po prevratu tudi drugega dela na pretek (zlasti v političnem življenju!), zato menda ni bilo pravega časa za pedagoško-didaktično kulturo slovenskega šolstva. Šele pred kakimi 10 leti se je rodilo širše zasnovano reformno stremljenje v znamenju — pokreta, ki je zajel zlasti mlajši učiteljski rod neposredno na terenu trdega dela. In če bi hoten sedaj iz tega vidika presojati didaktično vrednost izdanih ljudskošolskih knjig, se nam pač vsiljuje trditev, da nam šolsko-reformni pokret v zadnjem desetletju skoro ni dal niti ene učne knjige, ki bi bila rezultat podrobnega šolskega dela v kakem poizkusnem razredu ali pa vsaj odsev dejanske pedagoške renesanse, ki se javlja v preteklem »Popotnikovem« tisku ali v izdajah »Slovenske šolske matice«. Neko prijetno in razveseljivo izjemo med običajnimi šolskimi knjigami tvorijo P. Flerétova »Naša prva knjiga«, nadalje njegova »Peta čitanka«, deloma tudi »Prirodne sile« kakor tudi nedavno odobrena in izdana čitanka za II. razred »Za vse leto« (II. del »Naše knjige«), ki jo je sestavil štiričlanski odbor šolskih praktikov (Flerè, Jurančič, Skulj, Vranc). Flerétova začetnica je delo, ki je najmanj za 100° preusmerilo elementarni pouk v čitanju in pisanju, zlasti pri tistih učiteljih, ki so doumeli smisel reforme. Tudi najnovejša čitanka »Za vse leto« je delo učiteljev-reformatorjev, ki so skušali dati vsakdanji knjigi nepotvorjen življenjski izraz v okviru strnjenejšega šolskega dela v II. razredu. Nadaljnje čitanke te serije za višje razrede pa so še v pripravi! Kolikor sem slišal, prikazuje ilustrirana Lavtarjeva »Računska začetnica« prvo računanje v prijetni in otroško umljivi obliki. To je skupno pet knjig, ki se med ostalimi izražajo po svojevrstni ter življenjsko in mladinoslovno pojmovani razvrstitvi učnega gradiva v sprejemljivi obliki sredi naših šolskih razmer.

Nimam namena, da bi ostale izdaje šolskih knjig prikazoval bolj podrobno, zadostuje naj ugotovitev, da so nekateri ostali priročniki didaktično manj izdelani in popolni. Po svoji notranji zgradbi in vsebinski obliki so bolj ali manj prave »učne« knjige (»učbeniki«) kakor zaželeni delovni priročniki, ki so ideal življenjsko usmerjene šole, vsaj na višjih učnih stopnjah. Posebno v zemljepisnih in zgodovinskih tekstih za deco se še nismo dokopali do prave jasnosti, kakšna snov in v kateri obliki je najbolj dostopna predpubertetni mladini v razvoju. Upam, da je moje delo »Sodobni zgodovinski pouk« odprlo vsa ta vprašanja in jih tudi pojasnilo. Na znanje moramo vzeti dejstvo, da so bili doslej naši šolsko-reformni praktiki premalo aktivni pri produkciji šolsko-didaktične književnosti v obliki priročnikov za deco. Dober del naših šolskih knjig je bil sestavljen le bolj po didaktičnem vzorcu bivših avstrijskih knjig, ki so poudarjale predvsem le bolj snov v zgoščeni obliki za — ponavljanje (Lehrbuch), za spominško obnavljanje v šoli pridobljenih pojmov, izrazov in zaključkov v jezikovno dovršeni ali logično abstraktni obliki. Razmeroma najboljše češke delovne knjige pa so nastale iz temeljitih preizkušenj v reformnih šolah in zavodih. Pri nas so bili zelo redki taki slučaj!

Kaj naj rečemo o zunanji in notranji opremi naših šolskih knjig? Tudi v tem pogledu še nismo dosegli potrebne višine! Redke so še naše šolske izdaje, ki bi bile na pr. ilustrirane, kakor to dolikuje pravim mladinski knjigam, h katerim moramo prištevati tudi šolske knjige. Niti sicer didaktično vzornega zgodovinskega ali zemljepisnega priročnika

si ne morem predstavljati brez slik in ilustracij . . . in v tem pogledu mislim celo tako daleč, da bi utegnile koristiti knjigi in pouku tudi primerno ilustrirane — računice in jezikovne vadnice, da priročnikov za prirodoznanski pouk niti posebej ne omenjam. Ne mislim morda na kako razkošnost pri opremljenosti šolskih knjig, vendar smatram za potrebno, da bi šolske knjige ne smele izhajati na pr. v broširanih izdajah, ki bi naj bile oblastno prepovedane! Nič zato, če bi se radi tega znižal industrijsko-trgovski obrat v tiskarnah in knjigarnah! Tudi cene ljudskošolskim knjigam naj bi se gibale na normalno zmogljivi višini tretjega in četrtega stanju, ki sta med Slovenci najmočnejša. Nemogoče je staršem, dati za eno samo ljudskošolsko knjigo po 30 do 40 din ali še več!

Kot koristno dopolnilo predpisanim čitankam lahko smatramo predvsem knjižne izdaje Mladinske matice z »Našim rodom« na čelu, ki obiskuje naročnike redno vsak mesec s 23.000 do 25.000 izvodi. Ob zadostnem številu naročnikov v razredu lahko prav dobro služi »Naš rod« kot skupni razredni list, pa tudi nekatere knjižne izdaje utegnejo ob pravi uporabi izpopolnjevati šolski pouk v obliki »pomožnih« priročnikov (na pr. Zgodbe o bombažu, Kapljice, Hribčev Gregec in dr.). Vsaj kot kronisti smemo v tej zvezi omenjati tudi pojav slovenskega mladinskega tednika »Mlada Jugoslavija«, ki je pred leti izšla kot poizkusna številka (meseca febr. l. 1934.), toda te novine niso našle pravega odziva na odločilnih mestih.

Nadalje omenjam v tej zvezi tudi problem monopolizacije šolskih knjig. Od prevrata pa do l. 1929. še ni nihče prav mislil na poddržavljanje učnih knjig in ostalih pripomočkov; šele l. 1929. je izšla uredba, po kateri bi prevzel izdajanje šolskih knjig državni monopol. Dejansko pa je ostala ta uredba radi odpora z raznih strani do danes samo na papirju! Največji časopisni boj se je pojavil pred tremi leti, ko je najvišja šolska oblast v duhu uredbe razpisala prve natečaje za rokopise. Tudi ta natečaj se ni izvedel, pač pa so poddržavili izdajanje šolskih zvezkov, kar pa ni pokazalo najboljših uspehov, saj so bili prej zvezki zasebnih izdaj boljši in cenejši. Pripomniti moramo, da so pred leti pri nas obravnavali problem monopola (za in proti) zelo enostransko: samo iz zasebno-trgovskih stališč, manj so se pa zanimali za resničnost in obojestransko koristno izdajanje novih učbenikov. Dejstvo je, da nas ves dosedanji način sestavljanja in izdajanja šolskih tekstov več ne zadovoljuje in da so v tem pogledu potrebne dobro zamišljene reforme, ki pa morajo upoštevati tudi pedagoško-didaktične posebnosti tega vprašanja v pravi meri in zvezi.

Nove naloge šolske književnosti v bližnji bodočnosti.

Mislim, da smo iz dosedanjih izvajanj spoznali, da naše učne knjige (razen nekaterih izjem) ne vzdržijo nobene prave tekme s šolskimi izdajami drugih naprednih narodov (češkimi, ruskimi, bolgarskimi . . .). Kvantitativno nismo mnogo producirali, saj nimamo prave izbire na tem knjižnem trgu, ki je sorazmerno šibkejši od srbskega ali hrvatskega trga. Nadalje niso še naše šolske knjige na taki didaktično-literarni višini, kakor bi to lahko sklepali iz našega sicer živahnega pedagoškega tiska v zadnjih desetih letih. Vzroki tega stanja so različni, nekaj teh sem že mimogrede omenjal v prejšnjih vrstah.

Preden zaključim svoje poročilo, naj še podam v glavnih obrisih nekaj novih smernic in nalog šolske književnosti kot vodilo za bližnjo bodočnost. Naj bi se pri novem delu in pripravljanju izogibali vseh dosedanjih

napak in nevšečnosti, ki so se pojavljale v zadnjih desetletjih na škodo kvalitete v šolski literaturi. Ves ta program naj bi upošteval poleg drugih še prav posebno tele točke:

1. Najprej je treba izdati dobre učne načrte, ki so prva podlaga za sestavljanje dobrih šolskih knjig. Dosedanji učni programi ne nudijo najboljših garancij v tem pravcu!

2. Naj bi veljalo načelo, da se nove učne knjige sestavljajo in prirejajo v bolj ali manj trdni obliki delovnih priročnikov za pouk, zlasti tiste, ki so namenjene višjim učnim stopnjam in starejšim učencem. Taki priročniki ne služijo samo za ponavljanje šolske snovi, temveč navajajo in silijo učence lahko tudi k bolj ali manj »samostojnemu« ali skupnemu pridobivanju sveže snovi v šolskih urah. Tudi pri takem pouku ne odpade odgovornost učitelja, kakor bi kdo morda mislil na prvi pogled! Starejše učence je treba stalno navajati k pametni uporabi tiskanega teksta in to že v šoli, kolikor pač to dopuščajo umestni didaktični postopki pri podrobnem delu.

3. Po potrebi naj sestavljajo šolske priročnike ali vsaj sodelujejo pri zbiranju gradiva delovno-šolski praktiki in misleci, recimo v nalašč za to sestavljenem odboru. Menda ne bi vodil tak princip v kak šolsko-literarni — kartel, ki jih je že odveč na drugih poljih.

4. Iz šolskih knjig je treba izločiti ves nepotreben balast, snov pa prikazovati v tesni življenjski zvezi in uporabnosti. Tudi »strokovni« sistem je lahko življenjsko polnokrven in užiten, zlasti v višji ljudski šoli (gl. sistem kurzov!), kjer je treba učence navajati že na bolj določene spoznavne in raziskovalne metode, ki vsem strokam niso iste! Dopolnilno razredno čtivo naj bo zbrano v primernih zemljepisno-zgodovinskih čitankah ali v posebnih — poučno-doživljajskih knjigah, ki so v šolskem obratu pri nas še tako redke. V šolskih tekstih naj se pretaka resnično in dinamično pojmovano življenje mladine, odraslih ljudi v domačiji in na tujem svetu v sedanosti in preteklosti s posebnim poudarkom na vrednosti kulturnega dela človeštva na vseh področjih.

5. Odobravanje rokopisov bodi poverjeno strokovno in pedagoško kvalificiranemu recenzentu, ki so delovali, oziroma poznajo ves ljudskošolski vzgojni in učni obrat. Naj se nadalje uredi načrtno izdajanje novih šolskih tekstov za določeno dobo in za stroke, ki ji je potrebna primerna priročna knjižica. Naj se pri tem ne zanemarja umetniško-illustrativna stran šolske književnosti!

6. Ni oportuno, izvajati predlagano monopolizacijo šolskih knjig, pač pa bi bilo zaželeno, urediti vprašanje šolskih knjig tako, da bodo z rešitvijo zadovoljni v pametnem razmerju vsi, ki kakor koli sodelujejo pri dobri, didaktično vredni in literarno okusni mladinski knjigi za šolski pouk. To so deca in učiteljstvo, šola in starši, sodobna vzgoja in pouk, ki mu je država najvišja pokroviteljica! —

V tem znamenju stopamo glede šolske literature v tretje desetletje naše državne in narodne svobode z upanjem, da bi beseda tudi meso postala! Življenje je pač tako, da se učimo tudi ob napakah preteklosti...

ALFONZ KOPRIVA:

DELEŽ PEDAGOŠKE CENTRALE V MARIBORU PRI DVAJSETLETNEM DELU ZA REFORMO SLOVENSKE ŠOLE

Ime »Pedagoška centrala« je najtesneje povezano z reformo slovenske šole v letih po prevratu. Že od svojega početka, ko je l. 1921. pričela s svojim delovanjem kot »Pedagoško-didaktiški odsek Učiteljskega društva za Maribor in bližnjo okolico«, ki se je še istega leta osamosvojil kot »Pedagoško-didaktiški krožek« in prejel na občnem zboru l. 1928. sedanji naslov, razširivši svoje delovanje sprva na vso mariborsko oblast ter do ustanovitve Pedagoškega društva v Ljubljani leta 1936, tudi na vso dravsko banovino, je združevala v sebi pedagoške delavce, ki zavzemajo s svojim udejstvovanjem v območju teoretične in praktične pedagogike, psihologije in didaktike vidna, vodilna in častna mesta.

Njih imena lahko zasledujemo v »Popotniku«, v publikacijah »Slovenske šolske matice« in v »Slovenskem učitelju« vse od prevrata dalje. Dasi različno usmerjeni, so vendarle vsi verni in dosledni izvrševalci onih stremljenj, ki jih »Pedagoška centrala« izraža v § 2. svojih pravil, kjer govori o namenu društva. Tu pravi:

»Namen društva je:

- a) organizacija pedagoškega dela v dravski banovini, po potrebi tudi izven nje;
- b) proučevanje aktualnih vzgojnih problemov in stremljenj ter rezultatov izsledovanj v psihologiji, pedagogiki in didaktiki;
- c) samostojno izsledovanje psiholoških in pedagoških dejstev;
- č) ustvaritev stikov med šolo in domom v svrhu populariziranja, zlasti pa tudi izvajanja novodobnih pedagoških načel;
- d) utrditev stikov med posameznimi učiteljskimi kategorijami v svrhu sporazumnega vzgojnega dela.«

Koliko in kako je P. c. v svojih sedemnajstih letih izvajala in uresničevala svoj program, o tem naj govore naslednji podatki:

Iz črtežev, ki jih je P. c. razstavila poleg drugega gradiva na kulturni razstavi Maribor 1918.—1938., je razvidno, da so napisali člani P. c. v »Popotniku«, ki ima od 1919. l. do 1937./38. l. 752 člankov na 4279 straneh, 52,1 % vseh člankov, glede na strani pa 43,3 %. Pri »Pedagoškem zborniku«, ki ima v teh 20 letih 151 člankov na 2506 straneh, znaša ta delež 28,5 % oz. 30,8 %; pri »Slovenskem učitelju«, ki ima 585 člankov na 2843 straneh, pa 18,29, oz. 21,52 %. Niso pa še tukaj všteta razna poročila in ocene, kar bi odstotek tega sodelovanja še znatno dvignilo. Knjige, ki so jih napisali člani P. c. pri Slov. šolski matici (Karel Doberšek, »Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka« [1929.], dr. Josip Jeraj, »Duševna podoba mladosti« [1930.] in Josip Jurančič, »Iz šole za narod«), pa so popolnoma pošle. — Mnogi najvidnejši člani P. c. so pisali o vzgojnih in šolskih vprašanjih v nekatere slovenske mesečnike (»Ljubljanski zvon«, »Sodobnost«, »Misel in delo« i. dr.). Njihove članke pa zasledimo tudi v drugih jugoslovanskih pedagoških glasilih, kakor v »Napredku«, »Savremeni školi«, »Učitelju«, »Učiteljski iskri«. Celo inozemske pedagoške revije, kakor n. pr. »Die Quelle 1925«, »Zeitschrift für Jugendkunde« 1937., »L'Education et Culture« 1938., »Uhor« 1937./38., so prinašale prispevke članov P. c., oz. poročila o P. c. in jugoslovanskem šolstvu.

Mlademu, v prvih letih svobode se naglo in vsestransko razvijajočem narodu je v vseh strokih neobhodno potrebna obširna literatura kot osnovni kapital, s katerim lahko v njem dviga speča in neraziskana bogastva. To velja tudi za našo pedagoško znanost in za vse njene pomožne vede, kjer še nismo imeli

ničesar dograjenega, v mnogem niti začetega. Zato smo se morali zateči k že bogati tuji pedagoški literaturi. Ako je torej hotela P. c. s sistematičnim delom doseči svoje namene, si je morala najprej ustanoviti svojo lastno knjižnico. Danes šteje knjižnica P. c. po zaslugi njenih članov, domačih prosvetnih oblasti in zlasti tudi ministrstva prosvete (po posredovanju Pavla Flereta) 3024 najboljših in najizbranejših del, tako da lahko rečemo, da je to ena največjih pedagoških knjižnic v državi. Od omenjenega števila del jih je največ, t. j. 15 % iz območja didaktike, 11 % iz pedagoške, 10 % iz psihologije, 5 % iz šolske politike in organizacije. Manjši odstotek obsegajo ostale spec. vede, kakor filozofija, umetnost, pedagoško pripovedni spisi i. dr. Razen tega ima knjižnica od celotnega števila knjig 12 % vezanih letnikov doslej 46 različnih vzgojeslovnih oz. mladinoslovnih revij. Od teh je 7 slovenskih, 10 srbohrvaških, 7 čeških, 2 angleški, po 1 bolgarska, poljska, francoska, ameriška in esperantska, ostalih 15 pa je nemških. Kot knjižničar se požrtvovalno udejstvuje Fran Haberman.

Razstava Pedagoške centrale na kulturni razstavi »Maribor 1918.—1938.« ob priliki Mariborskega tedna 1938. leta.

Od 1. 1922. je imela knjižnica 1650 izposojevalcev, ki so prebrali 7600 knjig. Od teh si je izposodilo 962 knjig 32 slušateljev višjih pedagoških šol. Ako upoštevamo, da so si mnogi učitelji, posebno na višje organiziranih šolah, izposojevali knjige radi ukinitve poštinske prostosti, ki je veljala za Pedagoško centralo do šol. leta 1932./33., medsebojno, lahko zvišamo število izposojevalcev in knjig najmanj še za polovico navedene vsote.

V letih splošne gospodarske depresije so pričele usihati podpore od strani prosvetnih oblasti. Vzroki gmotnega in psihološkega značaja in dejstvo, da najmlajši učiteljski rod večinoma ne obvlada več v zadostni meri nemškega jezika, v katerem je, razumljivo, največ strokovnih knjig, so povzročili, da se je nekoliko ustavil dotok izposojevalcev oz. članov, dasi je članarina letnih 12 din, v kateri je všteta tudi izposojevalnina, tako nizka in dasi so pogoji za izposojanje tako ugodni, kakor v nobeni javni knjižnici. S tem hoče P. c. doseči, da se učiteljstvu omogoči čim cenejše samoizobraževanje in čim temeljitše poglobljanje v njegovo stroko, tako da na ta način pospeši uresničenje onih načel v vzgojstvu in šolstvu, ki so za zdrav rast našega naroda najboljša. Kljub gmotnim neprilikam pa si P. c. izpopolnjuje še naprej svojo knjižnico posebno s slovanskimi pedagoškimi deli in s tem hkrati vzpodbuja učiteljstvo k učenju slovanskih jezikov. V ta namen je priredila v šol. letih 1935./36. do 1937./38. že 3 tečaje češkega jezika, v katerem je že spisanih mnogo izbornih pedagoških in didaktičnih del.

Da si pomnoži število izvrševalcev svojih načrtov, je P. c. prirejala od šol. l. 1922./23. večerne diskusijske sestanke, na katerih je bilo 82 predavanj, ki so se jih udeleževali predvsem mariborski učitelji meščanskih in ljudskih šol. Pozneje, v šolskem l. 1931./32., so se osnovala »delovne zaje dnice«, ki so imele 39 članov, ki so na svojih sestankih razpravljali o reformi pouka na posameznih učnih stopnjah. Na nekaterih šolah so se otvorili tudi oblastno priznani poizkusni razredi. Le akcija, da se tudi v Mariboru ter v enem izmed kmečkih in industrijskih krajev Slovenije osnuje poizkusna šola, žal še do sedaj ni našla odmeva na odločilnih mestih.

K razširitvi strokovnega obzorja so mnogo pripomogle skupinske pedagoške ekskurzije, ki jih je prva uvedla naša P. c. Tako so se vršile na Dunaj, ki je veljal po prevratu upravičeno za pedagoško Meko, kar 3 ekskurzije, in sicer od 10. do 18. marca in od 20. do 27. oktobra 1929. ter od 3. do 10. junija 1930. s skupno 102 udeležencema, dalje od 19. do 31. maja 1936. na Češkoslovaško z 28 udeleženci. Razen tega pa so se posamezni člani P. c. udeležili raznih mednarodnih kongresov, oz. prirejali študijska potovanja tako v Ženevo l. 1926. (Šilih), Locarno l. 1927. (Haberman), Berlin l. 1925., 1928. (Vranc, Rodé), Heidelberg l. 1925. (Osterc), Hamburg l. 1928. (Zupančičeva) J. Lübeck l. 1928. (Zupančičeva), Nizzo (Bračičevi), Paris (dr. Zgeč, Vranc), London (Osterc), Tirano l. 1930. (Mlinaričeva), Brno (Zupančičeva), Helsingör l. 1929. (Mlinaričeva), Budimpešto (Kontler) i. dr. Na II. vseslovanskem pedološkem kongresu v Ljubljani l. 1937. je predavalo 6 članov P. c., ki je tudi drugače organizirala časten obisk kongresa.

Onim pa, ki se niso mogli udeležiti ekskurzij v inozemstvo, pa je P. c. dajala pobudo za nadaljnje izobraževanje s počitniškimi pedagoškimi tečaji, ki jih je bilo doslej 5, med temi 1 enotedenski za ročna dela v l. 1925. ter v l. 1931., 1933., 1935. in 1937. Skupno so tečaji trajali 44 dni in je bilo na njih 39 predavanj o raznih vprašanih vzgoje in pouka, mladinoslovja itd., ki se jih je udeleževalo 729 priglašencev iz vseh okrajev Slovenije. Poskrbela je ne le za prvovrstne slovenske predavatelje-strokovnjake, njenemu vabilu so se odzvali marveč tudi odlični predavatelji iz Zagreba (dr. Winterjeva, Demarin, Ljubunčić) in Beograda (Popović) ter iz inozemstva (dr. Pfhoda, dr. Werthmann). Prirejala je tudi izredna predavanja, za katera je pridobila priznane znanstvenike kakor l. 1932. dr. Adlerja in dr. Lazarsfeldovo ter l. 1936. dr. Rostoharja.

Poleg že omenjene prve večje razstave, na kateri je P. c. prikazala grafično, na fotografijah, lepakih in v knjigah, ki so jih spisali njeni člani v zadnjih 20 letih, vse svoje dosedanje prizadevanje, je bila priredila še 4 dnevno razstavo pod geslom »Delovna šola« v l. 1926., združeno s 7 predavanji in sestanki mariborskega učiteljstva, dalje se je udeležila s prvimi izvodi »Roditeljskega lista« razstave ob priliki II. vseslovskega pedol. kongresa v Ljubljani l. 1937., nadalje razstave slovenske knjige v Ljubljani v oktobru 1938. ter istočasno razstave ob priliki II. balkan. kongresa za zaščito dece v Beogradu. Namen teh razstav je bil, seznaniti širše kroge s problemi vzgoje in z vzgojslovno literaturo ter jih opozoriti na institucijo, kakršna je P. c., ki se bavi izključno z vprašanji sodobne vzgoje in pouka.

Storila pa je to P. c. tudi s predavanji, namenjenimi prvenstveno starem, na svojih pedagoških tednih v Mariboru, pa tudi v Celju in Ljubljani, kjer je imela svoji pedagoški edinici (l. 1931./32.), ter v Ptujju, kjer je bil njen pododbor (1932./33.). Vsega je bilo 8 pedagoških tednov, in sicer l. 1925., 1926., 1932., 1934., 1935. (v Celju), 1936., 1937. in 1938. Skupno je bilo 46 zelo aktualnih predavanj, ki se jih je udeležilo nad 6000 oseb večinoma iz roditeljskih krogov. Ves čas svojega obstoja pa je P. c. sodelovala tudi pri roditeljskih sestankih, dokler se ni v šol. l. 1932./33. na iniciativo min. prosvete ustanovilo društvo »Šola in dom«, s katerim je danes v najtesnejši zvezi. Tako pripravlja z njegovim sodelovanjem v Mariboru in drugod vzgojne svetovalnice. Društva »Šola in dom« v mestih in na podeželju, »Ljudska univerza« in »Žensko društvo« v Mariboru, učiteljska društva in druge organizacije so ponovno vabile naše člane P. c. kot predavatelje na svoje občne zборе, sestanke in tečaje. Kot najpomembnejšo akcijo P. c. za popularizacijo pedagoških načel pa je smatrali izdajanje »Roditeljskega lista«, poljudnega vzgojeslovnega glasila za slovenske starše, čigar prva številka je izšla l. septembra 1937. S tem se je uresničilo dolgoletno prizadevanje P. c., da izdaja list, ki naj bi vzbujal v starših in vzgojiteljih pedagoško vest, jih navajal k zavestnemu in pravilnemu vzgajanju dece v predšolski in šolski dobi, jih seznanjal na poljuden način z vsemi

vzgojnimi vprašanji in preizkušenimi načeli, obenem pa naj bi poglobljajl tako potrebne stike med šolo in domom.

Kakšno nalogo ima »Roditeljski list« med širšimi plastmi, je najbolj razvidno iz poslanice, ki jo je P. c. dodala prvim številkam te poljudno-vzgojslovne revije:

»List hoče delati v tesnem stiku z najvažnejšimi vzgojnimi faktorji, tako poleg staršev in šolnikov tudi z zdravniki, duhovniki in s pravniki. Preteči razkroj rodbine, ki bi bil usoden posebno za naš mali slovenski narod, je možno prepričati in ozdraviti le z iskrenim sodelovanjem vseh resnih in poštenih vzgojiteljev. Zato si je nadela P. c. nalogo, da hoče delati z vsemi, ki so dobre volje, s svojim geslom: Vse za otroka.«

Vse zgoraj naštetu delovanje P. c. je podano le v širokih zunanjih obrisih. Iz zapisnikov dosedanjih 17 občnih zborov in 146 sej ter iz 1337 dopisov pa izžareva toliko podrobnega notranjega dela ter iskrenega, nesebičnega hotenja za obnovo našega šolstva in tu je nakopičenih toliko pomembnih predlogov, ki bi, vsaj delno uresničeni, mogli ob dobrohotnem in uvidevnem sodelovanju odločilnih faktorjev iz osnove preobraziti naše šolstvo naši mladini in narodu v korist.

Velik delež pri plodonosnem delu P. c. pa ima tudi njeno zavedno in delavno članstvo. Predvsem je treba omeniti učiteljsvo meščanskih šol, ki je od početka do danes v celoti včlanjeno v P. c. Tudi od okrajnih učiteljskih društev so l. 1927. vstopila korporativno celjsko, mariborsko, mesto in okoliško, šentlenerško, ormožko, savinjsko, vransko, šmarsko in šoštanjnsko društvo, ki so jim sledila pozneje še nekatera druga društva, medtem ko je danes v celoti včlanjeno le učit. društvo za Maribor-mesto. Z že omenjeno ustanovitvijo Pedagoškega društva v Ljubljani l. 1936. pod predsedstvom dr. K. Ozvalda in pozneje dr. St. Gogale, s katerim dela P. c. v popolnem soglasju, se je njen delokrog in s tem tudi njeno članstvo omejilo le na območje bivše mariborske oblasti. Vendar je ostalo in se še oglašča mnogo članov iz vse Slovenije, predvsem onih, ki se okoriščajo s knjižnico P. c., ki jo ljubljansko P. d. še lesnuje.

Da se je Pedagoška centrala v 17 letih svojega obstoja mogla kljub gmotnim in mnogim drugim neprilikam tako uveljaviti, pa je največja zasluga njenega ustanovitelja in sedanjega predsednika, prof. Gustava Šilaha, ki je s svojo široko pedagoško razgledanostjo, izredno delavnostjo, s konstruktivnim in z umerjenim značajem, s trezno presojo ter taktičnim nastopom skrbel za to, da se P. c. ni nikdar oddaljila od svojega programa, iščoč vsikdar in povsod objektivne resnice v znanstvenih izsledkih pedagoške znanosti. Tako je dosegel, da je ugled P. c. rasel ne le v mejah slovenske domovine, ampak tudi med šolniki in pedagogi vse države in celo v tujini, zlasti v Češkoslovaški in Bolgariji.

Začasno so vodili posle predsednika P. c. Matija Senkovič (od l. 1922./23. do 1923./24.), Viktor Rodé (1927.), dr. Franjo Žgeč (1928. in 1929.) in Anton Osterc (1930./31. in 1931./32.). Dr. Žgeč, ki se uspešno ukvarja s socialno pedagogiko, se je zlasti uveljavil kot izdajatelj »Popisnic o razvojnem stanju učencev« (1926.), »Vprašalnih pol o zdravstvenem, duševnem in socialnem stanju otrok« (1928.) ter »Anketnih pol o življenju šol. otrok ozir. dijakov v dravski banovini« (1936.).

Zeleti bi bilo, da se ta važna kulturna ustanova ob naši severni državni meji, ki je v tako obilni meri doprinesla svoj delež k dvajsetletnemu razvoju in napredku slovenskega šolstva v Jugoslaviji, ohrani, razširi in tudi oblastno vse-

Prof. Gustav Šilih,
ustanovitelj in predsednik Pedagoške
centrale v Mariboru.

stranski podpre, da bo mogla v bodoče še z večjo vnemo in vztrajnostjo vršiti svoje poslanstvo v smislu svojega gesla: Vse za otroka!

Dolžnost vseh prijateljev, sodelavcev in članov P. c. pa je, da v časih, ko se v mnogih državah, ki so bile nekoč v pedagoški znanosti vodilne, podira solidna stavba objektivne znanosti, umirjajo hudourne valove ter jih usmerjajo v vse oplajajoče koristne struge. Ustanova, ki ji je smoter neutrudljivo iskanje najboljših poti za vzgojo in obrazovanje slovenskega učiteljstva pa mladine in naroda, pozdravlja sodelovanje slehernega resnega pedagoškega delavca, t. j. vsakega, ki goji spoštovanje do resničnega pedagoškega dela in delavca na najoddaljenejši šoli v samotni gorski vasi ali znanstvenika teoretika, predavatelja na univerzi. P. c. hoče biti forum, kjer se lahko znajdejo in razgovore o vseh vprašanih vzgoje in pouka brez izjeme vsi, najsi pripadajo temu ali onemu svetovnemu in življenjskemu nazoru.

VIKTOR PIRNAT:

SLOVENSKA LJUDSKA ŠOLA V NAPOLEONVI DOBI

Napoleon reče:

»Ilirija vstan'!« (V. Vodnik.)

In vstala je po Schönbrunnskem miru z Napoleonovim odlokom dne 14. oktobra 1809. leta. Beljaško okrožje na Koroškem, Kranjska, Istra s Trstom in Reko, Hrvaško Primorje južno od Save in Kolpe, del Vojne Krajine ter Dalmacija z otoki, to so bile Ilirske province, to je bila Ilirija, s katero je hotel veliki Korzičan odrezati Avstrijo od morja, zvezati osamljeno Dalmacijo z ostalo državo, zgraditi most med Zapadom in Vzhodom, med Evropo in Azijo. Velik del jugoslovanskih rodov je stopil v neposredni stik s svobodo prinašajočimi Francozi, bil je združen v njihovem blagodejnem okrilju.

54.104 kvadratne kilometre zemeljske površine so zavzemale Ilirske dežele, ki je v njih živelo 1,546.178 ljudi. Za glavno mesto tega prostranega ozemlja je bila določena naša slovenska Ljubljana. V novi prestolnici je Napoleonov namestnik, znameniti maršal Marmont, kmalu imel okoli sebe zbor ljudi, ki so razumeli važnost položaja ter se oklenili novih idej in načrtov, ki jih je v znamenju bratstva in enakosti prinesla v naše kraje francoska revolucija. Slovenski narodni interesi so se čudovito skladali z nameni, ki jih je imel Napoleon z Ilirijo.

Velike preosnove, ki jih je odločno uvajal maršal Marmont, se niso dotikale le gospodarstva in trgovine, sodstva in prometa, dalekovidno so posegale tudi v prosveto. Že v Dalmaciji je pokazal Napoleonov maršal svojo pozornost in naklonjenost tamošnjemu narodnemu jeziku, srbohrvaščini, isto je storil potem tudi v Ljubljani. Njegova skrb za narodno šolstvo, ki naj bi dvignilo izobrazbo v slovenščini šolanih ljudi, nam to dokazuje. Več kot dvajset gimnazij je bilo v oni dobi v Iliriji na novo ustanovljenih, pridružilo se jim je več trgovskih in drugih obrtnih šol, nastalo je društvo domačinov in prišlekov, izhajal je uradni Telegraf, list, ki bi bil pod okolnostmi — mislim nadaljnji obstoj Ilirije — postal pomemben za slovensko literaturo. Naša največja pridobitev v onem času pa je bila n a r o d n a š o l a.

Dotlej se je po avstrijskem učnem načrtu pri nas poučevala slovenščina izključno samo v prvem razredu ljudske šole. V drugem razredu je prišel otrok z nemščino in latinščino, v četrtem razredu se je učil samo še nemščine. Marmontov učni načrt pa je v točki 22. izrecno predpisoval: Pouk v ljudskih šolah se bo vršil v deželnem jeziku. Nemščina je bila po zakonu iz ljudske šole sploh izključena. »Navodila za ljudske šole« so leta 1810. odredila, da se bo poučevalo v deželnem jeziku pisanje in čitanje, katekizem in začetni pojmi v računstvu. Slično so tudi navodila za gimnazije in za licej predpisovale pouk v deželnem jeziku.

Slovenščini so bila torej odprta pota v vse ilirske šole, narodni jezik je dobil pravice, ki jih dotlej ni imel. Slovenci so postajali državni narod. To pa je bilo vse bolj na papirju in v čutečih srcih naših narodnjakov in Slovcem naklonjenih vladajočih krogov. Manjkalo nam je učnih knjig v slovenskem jeziku, manjkalo nam je narodnih učiteljev, manjkalo narodnih delavcev.

Teoretično in praktično je tedaj res obvladal slovenščino edini Valentin Vodnik, pesnik »Ilirije oživljene«, ravnatelj ljubljanske gimnazije in normalke. Dobil je nalog, da spiše potrebne šolske knjige. In delal je mož tako rekoč dan in noč, pisal je, učil, bil je desna roka reformaterja Marmonta v prosveti in upravi. Toda bil je le en mož, sam. Tudi pri nadčloveških naporih ni zmogel vsega, a storil je čudovito mnogo. Upravičeno je zaklical ob vidnih sadovih svojega prizadevanja:

»Duh stopa v Slovence
Napoleonov,
en zarod poganja
prerojen ves nov.«

Jeseni 1809. leta so se v oživljeni Iliriji pričele šole še po starem avstrijskem načrtu. Leto dni je še poteklo, preden so se šole v vzgojnem in upravnem smislu preustrojile po francoskih predpisih. Medtem ko je poprej skrbela za ljudske šole deželna vlada, so jih v Iliriji morale prevzeti občine. Novo šolsko leto se je pričelo 10. novembra 1810. leta. Nekdanja Kranjska je bila kot ilirska provinca razdeljena na tri okrožja: Ljubljano, Novo mesto in Postojno, ki so predstavljala 370.240 oseb prebivalstva. Ob rojstvu Ilirije sta prvi dve okrožji šteli 45 ljudskih šol, podatkov za postojnsko okrožje nimam.

Ljubljana sama je imela šest ljudskih šol: normalko, trivialni (kmečki) šoli v Trnovem in pri Sv. Petru ter tri dekliške ljudske šole, in sicer notranjo in zunanjo pri uršulinkah ter javno pri Sv. Petru.

V ljubljanskem okrožju, ki je obsegalo Gorenjsko, so bile poleg Ljubljane ljudske šole še v tehle krajih: Begunje, Dob, Ig, Kamnik (2), Kranj, Kranjska gora, Kropa, Mengeš, Moravče, Poljane nad škofjo Loko, Pred-dvor, Radovljica, škofja Loka (2), Tržič in Žiri. To je 17 šol, oziroma skupno z Ljubljano 23 šol.

Novomeško okrožje je štelo po Dolenjskem 22 ljudskih šol v krajih: Novo mesto, Crnomelj, Kočevje, Kostanjevica, Krka, Krško, Loški potok, Metlika, Raka, Radeče pri Zidanem mostu, Ribnica na Dol., Semič, Sodražica, Škocijan pri Turjaku, Šmarje na Dol., Šmartno pri Litiji, Št. Jernej na Dol., Št. Rupert v Mirenski dolini, Št. Vid pri Stični, Trebnje, Višnja gora in Žužemberk.

Analogno bi zaradi pomanjkanja podatkov mogli domnevati, da je na Notranjskem, obseženem v postojnskem okrožju, moralo biti tudi okoli

20 ljudskih šol. Na vsem Kranjskem torej nekaj nad 60 narodnih prosvetnih hramov.

Nadzoroval je vse te šole kanonik Josip Walland, nadzornik ljudskih šol na Kranjskem (chanoine et surintendant d'écoles élémentaires), kasnejši rektor slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Vrhovni nadzornik vsega ljudskega šolstva v Iliriji je bil abbé Zelli. Duhovska gosposka, ki je imela pod avstrijsko vlado nadzorstvo nad šolo, jo je morala v francoski Iliriji odstopiti politični oblasti. Mesto ordinariata, oziroma kateheta je bdel nad šolo župan. Okrožni glavar, ki je bil včasih politični in vzgojni šef šolstva v svojem področju, je sicer to imenoma še ostal, a z okrnjenimi pravicami. Vsako leto vsaj enkrat je moral pregledati ljudske šole svojega okrožja gimnazijski direktor na sedežu okrožja. Dolenjske ljudske šole je pregledoval ravnatelj novomeške gimnazije.

Ravnatelj ljubljanskih ljudskih šol je bil istočasno tamkajšnji gimnazijski ravnatelj in to je bil neprekosljivi Valentin Vodnik. Poleg upravljanja šol je poučeval francoščino in pisal šolske knjige. Pa še sto drugih poslov je moral opravljati. Napisal je med drugim tudi francosko slovnico za Slovence.

Učiteljstvo na ljubljanski normalki je po potrebi prestopalo tudi na licej, na gimnazijo. Bilo je šolano boljše, kakor se je za poučevanje na normalki zahtevalo. Menda zato je tudi bilo to učiteljstvo in z njim ljubljansko sploh v deželi najboljše plačano. Za ljubljanskimi učitelji z najvišjimi plačami 400 do 600 goldinarjev je bil glede prejemkov na najboljšem radovljiški prvi učitelj, ki je prejemal po 300 gld. Razen Ljubljane je bila to ponajveč bira in šolnina. Z izplačevanjem plač so nastale težave, ker so občine morale prevzeti breme šolstva, niso pa imele še urejene svoje uprave po novih predpisih ali proračuni dolgo niso bili potrjeni in slično.

V Ljubljani si je ravnatelj Vodnik pomagal s šolnino, ki so jo plačevali učenci. Po deset frankov na leto so prinašali. Vsi seveda ne, pa se je krpalo s prejemki še drugod. Leta 1812. se je oglasil Vodnik kot ravnatelj normalke od 10. novembra 1810. leta dalje za primerno skromen honorar, ki ga dotlej ni prejemal. Dobil je 240 frankov.

Zgodovinar I. Vrhovec trdi, da učitelji francoske dobe niso imeli nikake pokojnine. Je pač bilo od nekaj tako: Quem dii ...

Ljubljanska normalka je po poročilu njenega prvega ravnatelja V. Vodnika imela pet razredov v petih šolskih sobah. Razrede so šteli tedaj takole: začetni ali prvi razred (Vodnik je v svojem nemško sestavljenem poročilu dejal abecedarjem »die Elementaristen«), II., III., IV. razred in risarska šola.

Nemščina je bila uradno iz šole sicer odpravljena, uporabljala pa se je v resnici še nadalje pri pouku in za pouk, ker se ukoreninjena naenkrat pač ni dala odpraviti, predvsem pa radi pomanjkanja slovenskih učnih knjig in ne nazadnje zaradi malega števila učnih oseb, ki bi bile zmožne poučevanja slovenščine, oziroma v slovenščini. Pri najboljši volji skromnega števila sposobnih ljudi slovenščina ni mogla zavzeti onega mesta, ki ga ji je omogočal zakon.

Elementarni razred Vodnikove normalke je obsegal tele učne predmete: poznavanje črk, zlogovanje in čitanje, zlogovanje na pamet kot priprava za pravopis, osnovni pojmi iz verouka, čitanje katekizma, lepomisje in poznavanje glavnih bosednih plemen.

V drugem razredu so navadili učence točnega čitanja nemščine, francoščine in slovenščine. Važen predmet je bila slovenska slovnica kot pod-

laga za priučitev drugih jezikov. Narek, lepomis latinice in gotice, računanje na pamet in verouk so popolnili ostali del pouka.

Tretji razred je poudarjal čitanje, nemško in francosko slovnico, narek, pravopis, računstvo, nemški in francoski lepomis in verouk.

Obširen je bil učni načrt IV. razreda: verouk in zgodbe sv. pisma, aritmetika in geometrija, nemška in francoska slovnica, zemljepis tujih držav, francoski in nemški lepomis, narek, vaje v spisju.

Risarski tečaj so v posebnih urah obiskovali učenci najvišjega razreda. Ker se ga niso udeleževali vsi, je bil najbrž neobvezen.

Vsak razred je imel tedensko 20 ur pouka.

Ob koncu vsakega tečaja so bili izpiti. Najboljši učenec v razredu je bil odlikovan s primernim darilom, ostali odličnjaki so bili javno pohvaljeni.

Prekratka je bila doba od l. 1809. do 1813., da bi se bili mogli pokazati sadovi francoskega načela, da so trajni učni uspehi mogoči edinole v materinščini kot trdni podlagi za nadaljnje nauke, ki se na njih gradi kulturna orientacija naroda. Le tri šolska leta je doživela ilirska ljudska šola na slovenskem ozemlju.

Ilirija je bila predhodnica današnje Jugoslavije. Ustvarjena je bila po načelu narodnostno enotne države. To misel je Napoleon izpovedal v Mé-morialu: »Ena mojih največjih misli je bilo združevanje, koncentracija zemljepisno enoto tvorečih narodov, ki sta jih raztrgali revolucija in politika. Iz vsakega teh narodov bi hotel napraviti narodno telo.« Osvojili so Francozi naše dežele, niso pa hoteli podjarmiti našega duha. Nasprotno, težili so za tem, da ga dvignejo, da mu vcepijo samozavest in da z uveljavljanjem našega narodnega jezika pospešijo naš prepород. Visoko leteče sanje maloštevilnih slovenskih kulturnih mož onega časa je usoda uničila v trenutku, ko so Francozi, ki so uvedli v šolo našo materinščino in ki so nam dali skoro popolno vseučilišče, zapustili našo domačijo. Z njimi so odšle svoboda, bratstvo in enakost, ostala pa je v srcu mnovega Slovenca pritajena iskra, ki je iz roda v rod netila plamen še polno dolgo stoletje do narodnega in državnega zedinjenja današnjih jugoslovanskih rodov.

Literatura:

Ivan Vrhovec: Francoska ljudska šola na Kranjskem.

— Zgodovina Novega mesta.

Ivan Tolminec: Napoleonova Ilirija in slovenščina.

Dr. Jože Rus: Ilirske dežele v luči statistike.

M. Ibrovac: Francuski utjecaj na srpsko-hrvatsku i slovenačku književnost.

Nebo in zemlja sta lepa, ali človeška duša, ki se dviga nad zemeljski prah, je lepša kot zemlja in nebo.

Neizmerno je to, kar priroda za razvoj naših sil sama stori. Zato je moje prvo načelo: Otroka lahko vodimo le v toliko, v kolikor vemo, kar on čuti, kar zmora, kar zna in kar hoče.

Pouk, ki istočasno ne prevzema srca, duha in roke, ni v skladu z obrazovnim duhom in bistvom vsakdanjega življenja.

Otroka moramo vzgajati in ne dresirati. Dresura je za žival.

Pestalozzi.

MIROSLAV ZOR:

UČITELJEVA ZAKLADNICA

Od nobenega drugega stanu se danes ne zahteva toliko kot od učiteljskega. Razni članki in notice v naših strokovnih, pa tudi drugih listih so nam to dejstvo neštetokrat predočili, opisali, kritizirali in ironizirali včasih s prav grenkim humorjem. Najbolj občutimo to na deželi, kjer je učitelj v marsikaterem kraju edini inteligent širšega obzorja in globljega znanja. Učitelj ustanavlja in vodi društva od pevskega in dramskega, preko telovadnega in športnega, pa do gospodarskega in znanstvenega. Učitelj ustanavlja, organizira in vodi najrazličnejše zadruge: kreditne, mlekarske, sadjarske, živinorejske, vodne, zdravstvene in kaj vem katere še. Učitelj mora znati vse: cepiti sadno drevje, trto in vrtnice, zdraviti živino, delati načrte za stavbe in odre, voditi občinsko tajništvo in gasilske vaje, razkuževati svinjake, svetovati zdravila i. dr. Prav za prav je smešno, kaj se že vse zahteva od učitelja. Tudi mučno je to za marsikoga, ki občuti svoje pomanjkljivo znanje, vsekakor pa je to zelo častno. Naš narod kaže s tem neomajno zaupanje do učitelja in ga smatra za učitelja v vsakem pogledu in za vse. Razumljivo je, da si mora učitelj prizadevati, da postane za vse to tudi usposobljen.

Pa ni samo tako izvenšolsko delo, ki zahteva od učitelja vsestranskega znanja. Sodobno šolsko delo, strnjeni ali celostni pouk zahtevajo še vse obsežnejšega znanja kot pa delo zunaj šole. »Priprava« za novodobni pouk mora biti vse globlja in širša, če hočemo s svojimi učenci pravilno obdelati življenjski izsek, »enoto«, ki je na vrsti. Ne moremo se več specializirati na dva, tri »predmete« kot se lahko meščanskošolski ali srednješolski učitelj. Ljudskošolski učitelj mora o b v l a d a t i ves kompleks: vso stvarno snov kakor tudi vse izraze, ki prihajajo tukaj v poštev. Težko je to zanj, ki v šoli ni prejel zadostnega znanja.¹ Pomanjkljivo šolanje si mora izpopolniti izven šole, ki ga je sicer usposabljala, a ne usposobila za učitelja. Bolj kot za koga drugega velja za učitelja pravilo, da nazaduje, kdor obstane s svojim znanjem na mestu. Za učitelja velja bolj kot za vsakega drugega, da mora prenesto dalje študirati, da mora zasledovati življenje neprenehoma na vseh njegovih potih, da mora biti informiran o vsakem napredku katere koli znanosti. Učitelj mora poleg vzgajanja »učiti«, t. j. prenašati nakopičene kulturne dobrine na mlajšo generacijo. Posredovano znanje pa ne sme sloneti na izsledkih, storjenih pred 50, niti ne pred 20, niti ne pred 10 leti. Znanje, ki ga prenaša, mora biti najnovejše, če naj bo resnično in če naj mlajši generaciji res koristi ter ne tvori samo balasta. Danes ne bi širši sloji preprostega ljudstva tako malo razumevali n. pr. radiofonije, če bi v šoli slišali in videli še kaj drugega kakor pa trenje steklene palice z amalgamiranim usnjem, poizkus, ki ga je menda že delal Metuzalemov hišni učitelj. Naravno je, da učitelj pred leti na učiteljsku ni mogel dobiti znanja, ki ga mora danes posredovati učencem. Vsako leto, celo vsak mesec in vsak dan čujemo o novih izsledkih in izumih in naša dolžnost kot učiteljev je, da vodimo o njih račun. Zopet nov dokaz torej za potrebo, da mora učitelj prenesto študirati.

¹ Sicer pa šola nikakor ne more učitelju vsega dati, kar bo pozneje rabil pri svojem delu. Po sodobnem gledanju na šolo tega od nje tudi ne moremo zahtevati. Šola mora dati učencem in bi morala dati nam učiteljem v glavnem znanje, kako si lahko sami pomagamo v življenju naprej in kje sami lahko najdemo potrebne vire.

Kje pa si naj pridobi vse potrebno znanje? Mnogo iz življenja, še več iz knjig in listov. Učiteljeva knjižnica mora biti precejšnja in mora neprestano rasti. Iz knjižnice, iz revij in dnevnikov črpa učitelj vse potrebno za svoje delo. Ker pa je nemogoče, vse prečitano obdržati v glavi, postane knjižnica, čim bolj narašča, tem nepreglednejša. Mnogo dragocenega gradiva je v njej nakopičenega, vendar pa leži mrtvo, ker ga pri navadni ureditvi naših knjižnic ni mogoče najti.

Kaj mi pomaga, če imam knjige na polici lepo opremljene s tekočimi številkami in če jih imam vzorno vpisane v knjižnem katalogu kot n. pr. »Št. 52. Popotnik, LVII. letnik« ali »Št. 176. Pedagoški zbornik, XXX. letnik«, če pa moram vsakokrat vzeti knjigo v roke in pogledati v kazalo, ki ga pa niti nima vsaka naša knjiga (!), če hočem zvedeti, kaj je v njej. Ako pa iščem kako posebno gradivo, in to prihaja najčešče v poštev, pa se v knjižnici, če je količkaj velika, sploh ne znajdem. Ako ne odprem posebej vsakega zbornika, vsake zbirke razprav — in vse revije so to — tedaj ne bom nikdar našel potrebnega. To pa vzame zopet toliko časa, da si pri današnjem tempu življenja tega ne moremo privoščiti. Danes je treba delati hitro in temeljito, če hočemo kaj doseči, sicer capljamo predaleč za ostalimi, ki nas prehitujejo.

Naši knjižnici je potrebna praktičnejša ureditev. Poleg ali pa namesto kataloga mora stopiti uporabnejši pripomoček: k a r t o t e k a. Kartotečna ureditev omogoča najlepši pregled snovi, zbrane v knjižnici, in malenkostno delo, ki ga imamo z urejanjem kartoteke, nam je stokrat poplačano z mobilnostjo gradiva.

Kartoteka, ki jo imam v mislih, je podolgovata lepenkasta ali lesena šatulja (škatla), v kateri stoje lističi, vsi enakega formata, ki so s kosi lepenke razvrščeni po predmetih ali strokah znanosti ali po kakem drugem sistemu. Vsak kos vmesne lepenke nosi napis opredelitve posameznih lističev. Debelejša lepenka razdeljuje lističe v glavne panoge, tanjša lepenka pa še podrobneje v razne pododdelke. Tako ima vsak listič v kartoteki svoje posebno mesto in ga moremo hitro najti. Lističi pa imajo še svojo posebno oznako. Ob zgornjem robu na desni nosijo naziv glavnega oddelka, na levi strani pa je zapisan naziv pododdelka kartoteke. Na lističu je potem zabeleženo pisateljevo ime, naslov razprave ali dela ter event. revija, v kateri se nahaja. V desnem spodnjem kotu pa je knjižnična oznaka, t. j. številka

Slovenija	<u>Geologija</u>
<i>Mauricij Zgonik:</i>	
Dravsko polje in njegovi sestavni deli (Proteus, I. 1937., str. 173)	
III./49.	

Računstvo	<u>Metodika</u>
<i>Fr. Fink:</i>	
Novi pogledi na začetni računski pouk (Popotnik, I. 1857.-38., str. 60)	
II./85.	

knjige na polici. Vsako delo ali razprava, pa naj obsega vso knjigo ali samo nekaj strani, ter vsaka beležka, ki je za nas količkaj važna, dobi poseben listič, ki je uvrščen v kartoteki.² Kakor hitro dobim knjigo ali revijo, je moje prvo delo po površnem pregledu, da napišem potrebne kartotečne

² Kdor želi navodila za podrobno izdelavo kartoteke ali mape, naj se obrne na pisca: M. Z., Ljubljana, Tavčarjeva 4.

lističe in jih uvrstim v kartoteko, ki ima svoje mesto na pisalni mizi. Tako imam pri rokah vse, kar rabim.³

Na polici se mi nabere včasih tudi kopica nevezanih knjig in brošur. Knjigoveška vezava je za naše plače predraga, zato si pomagam s preprosto mapo iz trde lepenke, v katero vložim snop nevezanih brošur ali rokopisov, zemljepisnih kart, prospektov, ki jih želim shraniti, ali kaj sličnega in postavim s traki zavezano mapo kot vsako drugo knjigo na polico. Mapa nosi knjižnično oznako, vsebina pa je razvidna s kartotečnih listov in je napisana na papirni platnici.

Mnogo uporabnega gradiva prinašajo tudi naši dnevniki. Časopisni izrezki, zbrani v posebnih mapah ter uvrščeni v knjižnico, so zaklad zase. Posluževati pa se ga moremo zopet le, če je vsak izrezek zabeležen na kartotečnem listku.

Mnogokrat čitamo tudi knjigo, ki smo si jo izposodili (vsega ne moremo kupiti). Edino koristno čitanje je čitanje »s svinčnikom v roki«. Zapiske ali prepise, ki si jih delamo, najdejo mesto na kartotečnih listkih s primerno oznako vira in lastnika knjige. Listke uvrstimo zopet v kartoteko v primerna zaglavja. Tudi lastna opazovanja in izsledke, ki jih pridobivamo z raziskovanjem v šoli ali izven nje, najdejo svoje mesto na kartotečnih listkih.

Vse, česar ne moremo nositi v glavi, najde svoje mesto v kartoteki. Seveda imamo z njo razmeroma malo dela, ako jo spopolnujemo sproti, ogromno delo pa pomeni, če stojimo pred veliko knjižnico in hočemo nakopičeno snov uvrstiti v novo kartoteko. Vendar tudi to ni tako obupno, kakor se nam dozdeva. Počasi in gotovo gre tudi to delo naprej. Kar dobivamo novega, spravljamo sproti na listke, za nazaj pa vpisujemo redno vsak dan ali vsak drugi dan nekaj. V doglednem času se bomo s primerno vztrajnostjo dokopali do konca. Vsekakor se nam bo naš trud izplačal in s smotrno urejeno kartoteko bomo hitro nadomestili izgubljeni čas.

Smotrna ureditev kartoteke pa je odločilne važnosti za njeno praktičnost. Ako je nepregledna, pa nima sploh nobene praktične vrednosti. Zato naj vsakdo, ki se hoče kartoteke posluževati, dobro premisli, po kakšnem sistemu si jo bo uredil. Listki naj bodo točno razdeljeni v oddelke in pododdelke, v posameznih pododdelkih pa se naj vrste po abecednem redu napovedanih besed (naslovov). Marsikatera tema bo morala biti tudi dvakrat ali celo trikrat vpisana n. pr. članek »Živalski škodljivci v Sloveniji«. Logično je, da mora priti za to temo listek pod »Živalstvo«, pod »Sadjarstvo« in pod »Zemljepis (Slovenija)«. Razumljivo je, da nam dá to nekoliko več dela, vendar pa preglednost kartoteke silno poveča.

Včasih nam je za kak izpisek običajni kartotečni listek premajhen. Pomagamo si tako, da vzamemo listek dvojne velikosti in ga na normalo preganemo. — To pa so že razne podrobnosti, ki si jih bo vsak sam priredil, kakor mu bo bolje kazalo. Poizkusite torej s kartoteko, spoznali boste kmalu njene velike prednosti in njen pomen kot prave zakladnice znanja.

³ Zdi se mi, da sem podobno ureditev knjižnice videl tudi v zoološkem inštitutu ljubljanske univerze.

Preizkusite vse, obdržite, kar je dobrega, in če v vas samih kaj boljšega dozori, dodajte to k temu, kar sem vam hotel na teh listih v resnici in ljubezni povedati, tudi vi v resnici in ljubezni ter ne zavrzite vsaj v celoti mojih življenjskih stremeljenj kot nekaj, kar ni vredno, da se o tem še dalje razpravlja. (Zadnje besede iz Pestalozzijeve »Labodje pesmi«, ki tudi danes lahko veljajo kot poziv in program za naš nadaljnji pedagoški razvoj.)

MILAN MAHKOTA:

REFERATI NA DOMAČIH UČITELJSKIH KONFERENCAH, NJIH POMEN IN VSEBINA¹

Da ne bi bilo kakega zmotnega pričakovanja, izjavljam takoj uvodoma, da nimam namena, ukvarjati se z referatom v pogledu njegove oblike — ne rečem pa, da bi to bilo odveč. Tudi ne nameravam tega ali onega dela kritizirati, kajti nobena stvar ni tako brezvestna kot so mnoge naše — zlasti površne — ocene. Zame drži načelo: Najboljša pač je kritika le-ta, če kdo iz svoje malhe kaj boljšega doda.

Torej nimam namena, zasesti kateder kritikastra, ker se bojim, delati krivico ali pa razglašati kako morda zmotno svojo sodbo kot neizpodbitno resnico, pač pa bi se rad pomenil in sprožil nekaj misli o vsebini referatov, posebno še o izbiri njih vsebine. Pa tudi pri reševanju tega vprašanja se hočem omejiti le na razgovor o kulturni oceni našega referata, o njegovem poslanstvu, o njegovi koristi, oz. hočem razpravljati zlasti o tem, kdaj je ta — koristen; ne bom pa govoril o formalni zgradbi takih referatov.

Pobudo za to kramljanje mi je v prvi vrsti dal stavek, ki ga je na enem letošnjih učiteljskih svetov naše šole spregovorila tov. U. A. in ki je izzvenel v tole misel: »Tovariš, ne misli, da udrihamo po Tebi, če govorimo v troje. Vedi, rešujemo težak problem. Pristopi in pomagaj!

Vodilna misel: medsebojna povezanost.

V drugem redu pa je referata o referatih kriv čislani g. šol. nadzornik, to se pravi, sprožila ga je njegova okrožnica o karitativnem udejstvovanju učiteljstva. Tam se pravi: »Vsak učitelj razmišljaj o nekaterih točkah tega dela (karitativnega) ter naj tako — podrobno — izdelana poročila slede zaporedno kot referati na domačih učiteljskih svetih.«

No — če še pokličem na pomoč Pestalozzija, ki pravi »Človek se mora v svetu dalje izobraževati in to ga učiti, je naša dolžnost!« bi bil z uvodnim pojasnilom pri kraju.

Trije dnevi in tri noči me še ločijo od konference... Ta nesrečni referat... Naj ga vrag, kdor si je to navado izmislil. Pa niti uzakonjena ni... Kar upravitelj oz. nadzornik sta jo iztuhtala...

Ko bi dopisov in referatov ne bilo, potem bi se pri konferencah že še prebilo...

Toda kaj pa se je že letos obdelalo?

»Učiteljeva osebnost«, »Spisje v osnovni šoli«, »Ali kaznovati ali ne kaznovati, to je vprašanje« (prosto po Shakespeareju), »Proč s telesno kaznijo!« (»Pa kolega Brtoncelj je o tem govoril, da ima v razredu kar štiri palice, zemljevida pa nobenega«. Lepa reč!)

In kaj naj jaz povem?

»Popotnik«... »Popotnik«, ti moj zapuščeni prijatelj, vsaj ti mi priskoči na pomoč, saj sem te do sedaj pardoniral!

Letnik 1928./29. bo menda dovolj star, moderen pa bo menda že tudi zadosti?... Prva stran! Sijajno! Osterc: Učiteljeva samoizobrazba. Sijajen članek, kaj članek, naslov, naslov! Prav nič ne bo treba izpreminjati, le malo skrajšal

¹ Priobčujem na željo g. sr. šol. nadzornika Lj. Potočnika.

bom. Vraga, »z gostil bom« — sem hotel reči; event. slovnične nevskečnosti je tako že urednik »uredil«. Še kak citat, pa bo gotovo. Glej ga vrabca, kar takoj spodaj je eden. »Popotnik«, ti si pa res tič, pa mi je rekel nekdo, da si čisto za nič!

»Vsaka pomoč, ki mi ni nujno potrebna, zadržuje moj razvoj.« M. Montessori. Ta pa ne bo primeren. Edino, če napišem — »zadržuje tvoj razvoj — pa bo prav. Levite moraš brat', pa prav je referat!

Takole se mi godi pred vsako konferenco. Ali je treba? In ko me je še opozoril tov. Metod Metodik in dejal, da so naslovi kot »Telesna kazen«, »Spisje in risanje v ljudski šoli« presplošni, ter še podkrepil svojo trditev s primeri iz prakse, kot se izražamo strokovno, češ saj vendar ne daješ učencem v spisju tem kakor n. pr. Pomlad, Zima itd., pač pa »Kaj pripoveduje pomladanska sapica«, ali »Sneženi mož se tali« itd., sem mu verjel ter sklenil, se poboljšati.

In še nečesa bi se rad spomnil, če se povrnem k uvodu svojih izvajanj: sistematike namreč, kompleksne zaokroženosti, ki naj vlada tudi v tem poglavju učiteljevega šolskega udejstvovanja. Sedaj pa sem že tako blizu smotra, ki sem si ga zadal, da kar trdim:

Vsi referati na domačih učiteljskih svetih naj tvorijo zaokroženo celoto, to se pravi: v širokem okviru krajevno-šolskega udejstvovanja naj ustvarjajo drug za drugim harmonično pobarvano, enotno sliko; drug naj drugega miselno izpopolnjuje.

V ta namen naj se ob koncu šolskega leta določi za naslednje leto okvirna tema ter porazdeli v manjša konkretna področja, ki naj jih posamezniki obdelajo, in to zgolj iz krajevno-šolskega vidika. Na ta način bi postali vsi šolski delavci neprisiljeno — »pokretaši«. (To bi bil tudi v stanovsko-političnem pogledu velik béne!)

N. pr.:

Tema: Naša vas.

Referati. (V mislih mi je šola Dol pri Hrastniku.)

- a) Navodilo za sestavo referatov, opiraje se na Jurančičevo knjigo: Iz šole za narod.
- b) Zgodovinski razvoj. (Pripovedke, narodne popevke, pregovori, oz. krajevno narodno blago sploh!)
- c) Zemljepisno obeležje. (Zemlja, premog, kamenine, les, flora itd.)
- č) Socialna struktura mladine. (Kmet, delavec, kočar, mezde, izkupiček, življenjski standard.)
- d) Zdravstvene prilike — higienske razmere.
- e) Moralne vrednote kraja, dece, družbe in občestvene prilike.

Mesto referatov splošno pedagoške vsebine, katekizma za izvršitev gornjega načrta, pa bi se na konferencah čitale pedagoške revije, oz. aktualni odlomki iz njih, in bi se tudi v ekscerptih podajala vsebina večjih pedagoških del.

Prepričan sem, da bi referiranje, pojmovano iz podanega stališča in še gledano na stvar samo iz načelnega vidika, rodilo dobre rezultate tudi pri šolskem delu.

V tem smislu skrbno izvedena konferenčna poročevalska služba, ki bi jo že lahko smatrali za izvenšolsko udejstvovanje z blagodejnim vzgojnim vplivom, pa bi brez dvoma tudi v vsakem drugem pogledu imela popoln uspeh, če bi se je resno lotil ves srez. Če bi končno zbrali in zgostili vse izsledke ter jih izdali v posebni publikaciji, pa bi dobili dragocen učni pripomoček, priročnik — modernega kova.

In citat Montessorijeve bi se potem lahko takole glasil: »Taka pomoč pa, ki nam je nujno potrebna, mora pospeševati naš razvoj!«

J. PAHOR:

NA OBISKU V POIZKUSNI ŠOLI V ZAGREBU

Prvi poizkusni (srbohrv. »ogledni«) šoli sta bili po zamisli prof. Brankovića osnovani v Beogradu in Zagrebu. Lani so dobila poizkusne šole vsa glavna mesta banovin, reformno šolsko delo je zajelo s tem široke kroge učiteljstva osnovne narodne šole v državi. Ker je dejanje več kot teorija, ni dvoma, da bo obstoj poizkusnih šol sčasoma pomembno vplival na razvoj vsega našega šolstva, ljudskega še prav posebno, in da bo učiteljstvo našlo v njih krepko pobudo za sodobnejšo vzgojo in svobodnejši, smotrnejši pouk mladine. Praksa bo prej spodbila predsodke kakor pisana teorija in diskusije, ker je delo vedno prepričevalnejše kot črka. Ta občutek sem imel, ko sem s tovariši ljubljanske poizkusne šole prisostvoval prve dni novembra 1938. pouku v zagrebški poizkusni šoli. Menim, da bo onim »Popotnikovim« prijateljem, ki skušajo na nova pota, a nimajo dovolj priložnosti, da bi si novo prakso sami ogledali, poročilo o treh, štirih praktičnih poizkusih le dobrodošlo. Razvidno bo iz njih, da delo ni tako težavno, kakor ga kaže teorija, da je lepše in prijetnejše za vzgojitelja in gojenca, čeprav zahteva od učitelja več kot suhoparna šablona predmetnega pouka. Naravno, učitelj, ki je preobremenjen s številom otrok, tudi z novim poukom ne bo mogel doseči velikih uspehov, ker za reformo vzgoje in pouka ne zadošča le sprememba metode. To je treba takoj povedati, ker vidimo težnje, da se razredi spet prenapolnijo, medtem ko določa pravilnik za poizkusne šole največ 35 otrok na razred.

V Zagrebu smo prisostvovali štirim učnim slikam ali boljše enotam, ki so vsaka obsegale komaj po eno učno uro. V resnici bi bilo treba zanje več časa. A ker hočejo v poizkusni šoli pokazati ves postopek, je podavanje pri hospitacijah znatno skrajšano. Marsikaj se nam je le nakazalo, podrobno izdelavo si je treba misliti. Tako se hospitantu v resnici nudi veliko več: namesto podrobnosti linija vsega dela.

V I. razredu je razvijala razredna učiteljica Dora Rukljić glas in črko z. Otroci so pripovedovali svoje doživljaje s čebelami pogumno in z izrazito mimiko, kakršne v višjih razredih ni bilo več opaziti. Učiteljica jim je pustila, da se nagovorijo, ni jim segala v besedo, ni jih popravljala, le poudarila je, kar se ji je zdelo potrebno za učni smoter. Nato jim je razvila sliko, čebelnjak na griču, po katerem se vije pot navzgor v zavoju, podobnem črki z. Ni težko, izluščiti glas z, ki ga čujemo pri čebeli. Tudi znak zanj je že tu. Ivo in Mato, dva namišljena dečka, ki spremljata učence v šoli od prvega dne, se zdaj vključita v učno snov, da jo povežeta. Več deklic zna pokazati, kako lete čebele, mahaje s krili: v vrsti se spuste po razredu, »letijo« z rokami. Vse je sproščeno, otroci so svobodni, nihče jih ne tlači, deček v zadnji klopi že dolgo stoji, razredna učiteljica vodi le njih zanimanje in spodbuja delavnost. Stara šola je izhajala iz predstave in je prešla k volji, delovna šola začenja pri volji, pri nagonu, pri motoriki, pri gibanju, ker je vse duhovno življenje gibanje. Le tak postopek vodi v samodelavnost in samostojnost.

Učenci naštevajo sedaj imena, ki se začenjajo z z, delajo zavoje v zraku, sestavljajo črko s koruzo, s paličicami, v pesku — vse v pospešenem tempu, da

se včasih temu in onemu ponesreči — zapoje pesem o čebeli in končno pišejo s svinčniki

IVO VELI MI SMO TUJ MATO ZOVE ZUJ

Učna ura gre h koncu, živahna, sončna, v vzdušju, ki je vse otroško, brez svaril, brez strahovanja in kazni, ura dela in življenja. Koedukcija, deček sedi poleg deklice, kakor da so pri materi. Tudi pri pismenih izdelkih ni nikakega nasilja, otroci naj delajo iz lastne volje, kolikor zmorejo. Učna ura je pričala o novem učnem načelu, ki odklanja zgolj živčno zaposlenje učencev in ki zahteva, da delajo ne le z glavo, temveč z vsem telesom. Otrok ne sestoji le iz živcev, ampak tudi iz mišic, zato je treba tudi te pritegniti v učni proces: na ta način šele hodimo naravno pot, saj je znanje brez praktičnega dela prav za prav mrtvo. Kar si otrok prisvoji tudi z mišičjem, je vse drugače njegova last kot ono, kar je dosegel le z vibracijo možgan. In predvsem: s takim poukom ne bo prihajala iz šol mladina, ki je zmožna le besed, ampak bo vzgojena v aktivnosti, samostojnosti in bo hotela delati. Beseda in delo morata vzporedno pot.

V III. razredu je obravnavala Viktorija Potočnjakova izlet na Medvedgrad (v zagrebški okolici), kjer je razvalina iz srednjega veka. Izlet so otroci napravili deloma z avtobusom, deloma peš. Na razvalini jim je učiteljica pripovedovala pripovedko o črni kraljici. Črna kraljica (Barbara Celjska) je imela črnega vrana, ki je ljudem v ječi kljuval oči. Pripovedka na razvalini — o nekdanjih krutih časih: nenavadno močan doživljaj za otroke.

V šoli so pripovedovali o izletu. Ni šlo gladko. Učiteljica, ki je hotela k svojemu cilju, je preveč trgala govor otrok in se je preveč ustavljala — morda zaradi hospitantov — pri govornih napakah, ki bi jih lahko pozneje o priliki obravnavala. A je že tako, da pridemo često, tudi v šoli, šele z muko preko ovir. Ko se je razred polagoma prebrižal do bistvenega dela, se je enota silno povzpela. Učiteljica je mojstrsko dvignila snov, ki je prešla iz gole stvarnosti v močno npravenost. Učna ura je bila prav za prav zgodovinska, toda nikakor ne zgodovinska v smislu ugotavljanja dejstev, marveč kulturno zgodovinska in predvsem vzgojna. Zgodovina, ki jo razume otrok osnovne šole, se podaja v povesti. A to ni dovolj, jedro mora biti etično. »Črna kraljica z vranom« ni bila le slika nekdanjih razmer, ampak lekcija za življenje. Saj so otroci sami ugotavljali, da so v pripovedkah tudi nemogoče stvari; vendar je vstal pred njihovimi očmi slab, zavržen človek, ki iz svojih zlih nagonov povzroča gorje. Oba sta bila črna, kraljica in vran, so dejali, zato je vran mučil ljudi, kadar je gospa ukazala. Zakaj je kljuval oči? Ker se tudi pri mrhovini najprej loti oči. Iz kakšnih nagibov je gospa naredila krutosti? Iz pohlepa po bogastvu. Črna kraljica je težko umrla in spremenila se je tudi sama v vrana.

Bistvo učne ure je bilo v poglobljanju. Na tej učni stopnji ni lahko, a je uspelo. Otroci so sami iskali, sami so vpraševali, sami razčlenili značaj črne kraljice. Močno doživljaj z Medvedovgrada so poglobili, iz stvarne snovi so zajeli veliko vzgojno resnico z neprisiljenim, psihološko temeljito izdelanim postopkom.

Snov so nato še strnili v enoto: nakazali so izrabo za računanje, modeliranje (v pesku in plastilini), peli so besedilo, ki ga je razredna učiteljica sama sestavila, ter so se posebno izkazali z izvirnimi risbami. Pouk so vodili najboljši, kar je razumljivo spričo težavne naloge, ki jo je vzgojiteljica prevzela. Motil je nekoliko le njen igralski nastop. Vsa ura pa je bilo delo otrok, oblikovanje snovi v npraven pravcu z izredno večjo roko prave vzgojiteljice.

Tretja učna enota: Split in Kaštelski zaliv. Vodil jo je požrtvovalno Pero Šilmeša.

Razred je že 24. oktobra pisal v Split pismo, v katerem je prosil součence pojasnil o legi mesta, o podnebju, okolici, o morju, o gospodarskem življenju in drugem. Odgovora ni bilo o pravem času, odpravili so se na pot sami, z zemljevidom, z voznim redom, z zemljevidnimi skicami in s tujskoprometnimi perspekti. Določili so progo, čitali postaje, čas, razdalje, ugotovili zimske ovire železniškega prometa, govorili o potovanju s parnikom in nato obravnavali Split s pomočjo prospekta. (Pogrešal sem slik, čeprav jih nova šola ne ceni preveč.)

Učenci so sami vpraševali in odgovarjali, s pomočjo gospodarskega zemljevida so prešli na gospodarske razmere Splita in okolice. Razgovor je prešel na ribarstvo in plovbo, nato na vrtnarstvo v silno plodnem zalivu sedmih Kaštelov. Žal so bili ti deli učne enote zaradi tesno odmerjenega časa le nakazani, učenci niso sami zbrali gradiva, ki bi to poglavje ponazorilo in poživelo.

Po obravnavi so ugotovili še notranjost ozemlja (gorstva iz apnenca, opustošeni gozdovi) in določili podrobnosti za izdelavo zaliva v pesku. Modeliranje v pesku (mize 1'20 m × 1 m) so pokazali v posebni dvorani, v skupinah po 3 ali 4, z veliko vneto in spretnostjo.

Občudovali smo razrednika, ki je dovolil mladini vso prostost, če se mu je zdelo potrebno, in je koj z eno samo kretnjo umiril mladinski elan, dasi ves čas ljubezljiv in dobre volje. Tudi v tem razredu ni bilo ne duha ne sluha o togem učitelju iz časov klasičnih »vzornih nastopov«.

Posebno presenečenje nam pa je pripravil B o ž o A n t o n i ć s svojo p e v s k o u r o. Pokazal nam je, kakšen je sodobni pevski pouk v osnovni šoli in kaj lahko doseže. Mimogrede naj omenim, da je imel vsaj 80 pevcev in pevk in da je demonstiral z njimi uspehe le iz teorije.

Tudi pri petju gre najprej za doživljaj tona, nato za medsebojno vzporejanje tonov, za njih vlogo v pesmi, za tehniko ustvarjanja tonov. Izhodna točka je dur lestvica, ki jo je treba razstaviti v nekoliko logičnih odsekov:

1. dva tona — kvinta (do - sol),
2. trije toni — trizvok (do - mi - sol),
3. pet tonov — pentakord (do - re - mi - fa - sol),
4. osem tonov — lestvica,

5. enajst ali dvanajst tonov — obseg otroškega grla. (Glej Grgoševićev članek o metodiki pevskega pouka v »Savremeni školi« 1936. in 1937.)

Začetni pouk v teoriji je skrajno enostaven: znaki z roko, v pasu do, v kolku na levi re, nekoliko višje na desni mi, pod brado fa, čelo sol, teme la, prsti poševno navzgor si, roka nad temenom do. Za tem ponazorovanjem pridejo črte ob navpičnici:

Otroci pojo in obenem kažejo glasove z roko (motorika). Glasove ponazorujejo tudi barve: mi = modra, sol = rdeča, la = rumena.

Vaje se solfežirajo, pojo z enim zlogom, z enim samostalnikom in končno z besedami. Da bodo pevci samostojni, se pri vajah nikdar ne spremlja petje z glasbilo. Učenci se vežbajo posebno v kanonu, da se priuče večglasnemu petju.

Končno pride na vrsto petje z akordi (dvo- in triglasno), da se zaključijo z malimi partiturami.

Vsi poizkusi, ki smo jih videli in ki se jemljejo postopno od prvega do četrtega leta, se izvajajo tudi motorično (z rokami). Uspehi so taki, da poslušalec ne more verjeti. Ali ni vse le naučeno?

Ta ugovor so na poizkusni šoli v Zagrebu že mnogokrat čuli. Ubrani so se ga na prepričljiv način. Prosili so tudi nas, naj napišemo kak napev, ki ga učenci ne poznajo. Napisali smo go (note brez besedila) in zbor ga je pel prima vista.

Pevska enota, ki smo jo čuli, je obsegala prav za prav postopek skozi več let. Razvoj pevskega pouka je namreč mogoče predočiti v velikih obrisih, ko gre za teorijo petja. S pravo metodo so tudi presenetljivi uspehi mogoči, tem bolj, ker je pevska vzgoja v znatni meri stvar smiselne rutine. Glasbena vzgoja se je pri nas zelo poživila šele v zadnjih letih. Kar more pokazati v tem pravcu zagrebška poizkusna šola, je dokaz, da čakajo ljudsko šolo še velike in lepe naloge.

Po hospitaciji, deloma tudi že med hospitacijo nam je pedagoški vodja zagrebške poizkusne šole, B a u g u t, prijazno pojasnil marsikaj za boljše razumevanje šolskega dela. Povedal nam je tudi, da je šola obiskalo že stotine učiteljstva. Ni treba podčrtavati, kaj to pomeni.

Novo delo v šolah ni več le problem in diskusija, ampak dejstvo. Pred tem dejstvom se bo morala umakniti miselnost, ki hvali preteklost in ki ne čuti njene odrevenelosti, ker je sama brez sveže, zdrave krvi. Učiteljstvo, ki noče zaostati, se bo moralo otresti marsičesa, kar je — bilo.¹

¹ Podčrtali mi. O p. u r.

E. VRANC:

STRNJENO ŠOLSKO DELO IN NAŠI NOVI „TEDNIKI“

»Tednik o šolskem delu« je uradna knjiga, ki jo po § 78., toč. 3. zakona o ljudskih šolah vsak učitelj mora v redu in skrbno voditi. Po predmetih razpredeljena »tedenska knjiga« je že od konkordatske dobe dalje del šolskega inventarja, ki ga učiteljstvo nikdar ni bilo posebno veselo. Pedagoške enciklopedije in šolski leksikoni (W. Rein, J. Loos, F. Sander) dokazujejo važnost te knjige za kontrolo in inspekcije takole: »Čim več predelane snovi vsebuje tednik in čim boljše je znanje otrok, tem večji uspeh naj žanje učitelj.«

»Šoli-učilnici« je tednik seznam za množino predelane učne snovi po posameznih predmetih.

Z notranjo šolsko preosnovo je ljudskošolskemu obrazovanju pripadla važnejša naloga, kateri smo se tudi pri naš približali s § 44. zakona o ljudskih šolah iz l. 1929. Strnitev snovi in aktivno sodelovanje dece sta glavni načeli, za kateri imamo z odlokom ministrstva prosvete ON br. 8185 z dne 5. februarja 1935. tako točno interpretacijo, da je danes vsako izmikanje pred »radno i kompleksno nastavo« nemogoče.

Tudi uredba o vršenju nadzorniške službe (ON br. 1080 z dne 15. februarja 1935.) določa:

»Nastava mora biti neprekidna celina, koja se kreće od jednog poznavanja drugom poznavanju, obuhvatajući konkretno raznovrstnost u jedno nutrašnje jedinstvo.«

Vprašanje je le, kako se naj tako novo šolsko delo beleži, da bo v tedenskih zapiskih prikazan bistven značaj sodobnega obrazovanja v posameznih oddelkih.

Banskim upravam je bilo naročeno, da v smislu navedenih določil izdelajo nove tednike za vse ljudske šole. Z odlokom IV. št. 10.301 smo bili 20. maja 1938. postavljeni pred izvršeno dejstvo: prejšnji tednik v bistvu ostane, doda se nekaj rubrik, med temi vodilna rubrika

»Učna enota«,

za katero je v cit. odloku takle komentar:

»Več učiteljev in učiteljic obravnava učno snov v tednu po učnih enotah v smislu koncentracijskega, ozir. strnjenega pouka. Za označitev tedenske učne enote, ki daje tvarino lahko za 2 tedna ali sta pa za isti teden 2 enoti, je pripravljen poseben prostor. Ob tej priložnosti opozarja kr. banska uprava vse učiteljstvo, da se vobče še vse premalo izvajajo načela, navedena v § 44. zakona o ljudskih šolah. Učna snov enega tedna naj ne bo preveč razbita in brez medsebojne zveze, marveč vsi predmeti naj s svojo učno snovjo po možnosti teže za istim skupnim izobrazbenim in vzgojnim smotrom. Primerno se naj upoštevat pri izbiri, razvrstitvi in obravnavi tvarine tudi načeli domorodnosti in življenjskosti.«

Ta odlok vrhovne slovenske prosvetne oblasti priča o razumevanju za težnje šolsko-reformnega gibanja. Saj se z odredbo afirmirajo tudi načela, ki so — po mnenju nekaterih redkih starokopitnežev — ekstremna in jih je treba dajati do tal v nič ...

Bojim se le, da bodo po šolah »učne enote« res lepo napisane, prezrto bo pa ostalo ono določilo odloka, ki govori o smotru v posamezni učni enoti, zato bo strnitev marsikje nasilna in nenaravna! Rubrike same na sebi govore proti celostnemu pojmovanju pouka.

Največkrat se bodo obravnavane snovi naštevale v zaporednem redu, ne da bi pokazale kakršne koli medsebojne zveze, kaj šele da bi prodrle v vzgojne globine snovne artikulacije! Zelo dvomim, da bi novi »Tednik« mogel nadzorniku pokazati vse ono, kar mu nalagajo navedena določila. Nova izdaja bo prav tako samo »seznam«, kakor je bila to stara »Tednica«.

To svojo trditev hočem podkrepiti s primerom iz lastne šolske prakse v preteklem šolskem letu.

Dvanajst let sem si namreč že sam krojil »Tedenske zapisnike« o šolskem delu — v splošno zadovoljstvo hospitantov in nadzornikov. Po zgoraj navedenem odloku se moram sedaj prilagoditi novemu, enotno predpisanemu »Tedniku«.

Vsak u mik je težak, dvojno boleč pa je za onega, ki mu dolgoletna izkustva kažejo neizpodbitno pravilnost progresivnega hotenja: naprej, ne nazaj!

Tednik je svojo dobo, ko je bil le seznam obravnavane učne snovi, že odslužil. Danes je problem postavljen v drugačni perspektivi.

V sodobni šoli naj bi tedenski zapiski pokazali:
tedenski delovni okvir (»enoto«),
izhodišče za delo,
celostno miselno vrsto v obrazovalnem gradivu,
izobraževalni in vzgojni smoter, ki je bil postavljen.¹

Kaj lahko od tega vpišem v novi »Tednik«?

V rubriki za »Učno enoto« označim okvir. Nikjer pa ni prostora za izhodišče, niti za smoter, ki bi naj pokazal vsaj jedno vzgojnega oblikovanja. Kako naj bo v ostalih rubrikah potem vidna celostna miselna vrsta v obrazovalnem gradivu?

Po predpisih se mora vsaka dvo- ali večtedenska celota razdeliti tako, da bo prikazan vsak teden zase. Res je, da se to da urediti, vendar je vsak tak ukrep — proti tendenci § 44. zak. o ljudskih šolah.

Objavljam za primerjavo:

1. Delovno enoto »Po Drav'ci, po Sav'ci...« (za 2 tedna v 3. šol. letu predmestne šole) — po lastnem tedniku.
2. Primer, kako bi moral isto delovno enoto stlačiti v rubrike novega »Tednika« za 2 tedna (če bi bil n. pr. predpis v veljavi že v lanskem šolskem letu).

Citatelji naj sami presodijo vrednost obeh primerov! Uverjen sem, da se bo tudi šolska oblast dala dobrohotno prepričati o možnostih boljših tedenskih zapiskov, ki naj bodo ogledalo resničnega življenja v razredih, ne pa samo suhoparno naštevanje predelanega gradiva v namišljenem okviru!

Ne samo šolsko delo, tudi »Tednik« postavimo v službo življenjsko usmerjene šole!

¹ Morda bo kdo dejal, da mnogo tega spada v »Dnevnik«. Res je, da mora vse to biti razvidno za posamezne dneve v dnevniku. Vendar se sinteza šolskega dela v izhodišču, smotru in v gradnji »enote« prikaže najlepše v tedenskem zapisniku ali po našem v »Tedniku«.

III. razred (3. šol. leto)

17. delovna enota „PO“

Splošno spoznavanje okolice	Jezikovno spoznavanje okolice	
	Izražanje in	
	jeziku	
Vtis (doživljaj) Priroda, gospodarstvo, družba, preteklost Domoznanstvo (zemljepis, zgodovina, spoznavanje prirode, praktična gospodarska znanja)	Slovenščina	Srbohrvaščina
<p><i>Izhodišče:</i> Vsak dan vidimo na Dravi splavarje. »Od kod vozijo in kako živijo?« Splošno izražena želja se naj uresniči: »Obiščimo jih v mariborskem Pristanu!« Rečeno — storjeno.</p> <p>1. Obisk splavarskega pristanišča: Pojmi: struga, breg, jez itd. Razgovor s splavarji o sestavljanju splavov, o nevarnostih na splavu, o zaslužku, o Koroški in Dravski dolini, o običajih itd.</p> <p>2. Pravljičice o Dravi (povodni mož Gestrin).</p> <p>3. Od kod priteče Drava? Spremljajmo jo na zemljevidu! Kje skalovje — nevarnosti za splavarje. (Ponovimo kroženje vode.)</p> <p>4. Splavarji in čolnarji nekdanj. Zakaj tedaj več prometa? (Vpliv železnice!)</p> <p>5. »Paziti moramo na — mostove!« je rekel splavar. Kje in zakaj?</p> <p>6. Zgodovina mariborskih mostov.</p> <p>7. Nekateri splavarji so tudi ribiči. (Dravske ribe.)</p> <p>8. Splavarji na Savinji in Savi? (Odlomki iz »Postelje gospoda Fibriha« — O. Hudales.)</p> <p>9. Primerjajmo življenje ob in na Dravi ter Savi.</p> <p><i>Vzgojno jedro:</i> Križi in težave splavarjev. Upoštevajmo njihovo truda polno delo in nevarnosti na vodi! (Doslej so jih otroci večkrat z neumestnimi klici z obrežja razburjali. Morda bodo vsaj zaslutili, da to ni bilo prav!)</p>	<p><i>Čitanje:</i> O življenju splavarjev poiščemo sestavke v »Našem rodu« in v drugih berilih. Zlasti v Hudalesovi »Postelji gospoda Fibriha« (str. 49—69). V »Tretji čitanki«: »Pravljičica o Dravi«, »Povodni mož« (deklam.), »Kapljičice« (MM).</p> <p><i>Spisje:</i> »Splavar pripoveduje...« (Reportaža novic, ki smo jih izvedeli.)</p> <p><i>Slovnica:</i> Samostalniki, pridevniki in glagoli, ki jih je v svoji pohorski govoricu uporabljal splavar. (Pravilnosti in nepravilnosti.)</p> <p><i>Stopnjevanje pridevnika:</i> globok, globlji, najgloblji (globokejši?); plitek, plitkejši, najplitkejši; širok, širši, najširši. (V stavkih!)</p> <p><i>Pravopis: Imena vodovja!</i> Drava — dravski, Sava — savski, Savinja — savinjski.</p> <p><i>Besedni zaklad:</i> splav ravnati, veslo — veselnik, »pridem med krnice in pečine«, »penasta voda«, »valovi razpenjeni«, »vlažen mrz na vodi« itd.</p>	<p>Iz srbohrvatske čitanke »Рибар« (str. 71.).</p>

DRAV'CI, SAV'CI . .

2 tedna

Številčno in prostorninsko spoznavanje		Umetnostno spoznavanje okolice		Spoznavanje po gibanju
oblikovanje po				
številu	prostoru	ročnem delu	glasu	teles. gib.
Računstvo	Oblikoslovje	Risanje in ročno delo. — Lepopis	Petje	Telovadba
<p>Račun splavarja Jožeta v »Postelji gospoda Fibriha« (str. 71.). [Računi o zaslužku.] V 1 uri 2 din, dnevno 10 ur, vozi 14 dni. Primerjajmo prevoz na železnici in na splavu! (Razlika!) »Trgovina z lesom« (pojem).</p>	<p>Merili smo deske po dolžini, širini in debelosti. (Uporaba dolžinskih mer.)</p>	<p>1. Pravilno sestavljen splav (ris. in roč. delo). 2. »Šajka« — nekdanji dravski čoln za prevoz sadja in drv. Orodje splavarjev in čolnarjev. 3. Skica Drave od Koroške do Ormoža (vrišemo nevarna mesta). 4. Kroženje vode (shemat.). 5. Razne ribe (ris.).</p> <p><i>Lepopis:</i> Besede iz besednega zaklada (zlasti glede na estetski učinek celotne popisane površine papirja).</p>	<p>»Kdor hoče flosar biti«, »Barčica«.</p>	<p>Posnemanje splavarskih gibov: veslanje, nošnja desk, žaganja. V telovadnici: vaje na gredi. Igre: »Ribji skok«.</p>

V n o v i »T e d n i k«,

Teden: XXXV. — Šolski dnevi: 23. do 28. maja 1938.

Učna enota: »Po Drav'ci, po Sav'ci...«

Predmet:	Učnih ur:	Predelana snov:
Verouk	2	Vpiše g. katehet.
Slovenski jezik:		
čitanje in memoriranje		»Pravljica o Dravi« (III. čit.).
slovnica in pravopis	5	»Povodni mož« (III. čit.) — deklam. 3 kitice. Samostalniki, pridevniki in glagoli (določevanje) Pisanje.
napisovanje in spise		»Splavar pripoveduje« (prosti spis).
Srbskohrvatski jezik	1	»Рибар« (str. 71.).
Narodna zgodovina	2	»Pravljica o Dravi« (III. čit.). Kako so Turki prišli čez Dravo (gl. »Zgodov. Maribora« — Majcen).
Zemljepis	2	Koroška — Dravska dolina — in dalje do Ormoža.
Računstvo z osnovami geometrije	4	Zaslужek splavarja (sklepni računi od edn. na množ.).
Poznavanje prirode	3	Dolžinske mere (prakt. uporaba).
Higiena	—	Kroženje vode. — Ribe (čit.).
Praktična gospodarska znanja	2	Promet na vodi, železniški promet.
Kmetijstvo — gospodinjstvo	—	—
Ročna dela	} 2	Splav. Čolni in splavi.
Risanje		
Lepopis	1	Drava — dravski — splavar — splavarski — vrtinec, vr, vr, vr. Šumi, šumi Drava...
Petje	1	Barčica.
Telovadba	2	Posnemanje gibov splavarjev. — Igre.
Šolske naloge:		
slovenske		18. naloga »Splavar pripoveduje« (prosto zapisovanje slišanege).
srbskohrvatske		—
računske		—
Domače vaje:		slovenske: 1, srbskohrvatske: 1, računske: 3.
Poučni sprehodi in izleti (kdaj, kam, čemu?)		23. V. obisk splavarjev ob Dravi (2 uri). Razgovor s splavarji o njihovem življenju.

P. s. Enota temelji na močnem doživljanju, zato zastojev ni bilo. Iz prvega zapisnika o izvršenem delu se vidi odnos kulturnih dobrin do življenjske resničnosti; prav tako zasledujemo lahko tudi sklenjeno miselno vrsto. V uradnem »Tedniku« je snov razbita in se »celost« iz množine snovi le s težavo razbere. Izhodišče za tedensko enoto je vezano s prejšnjim celotjedenskim delom. Vzgojni smotri se vključijo v okvir celoletne vodilne ideje »In koder se oko ozre, povsod nov svet se ti odpre«. Tedenski zapisniki o izvršenem delu so zato konec leta najboljši dokaz neprekinjene celosti šolskega dela, »Tedniki« pa le seznami predelane snovi. Zakaj bi se ne odločili za ono, kar je lahko naši šoli v večjo korist?

C e b i e n o t o v p i s a l

Teden: XXXVI. — Šolski dnevi: 30. maja do 4. junija 1938.

Učna enota: »Po Drav'ci, po Sav'ci...« (nadaljevanje in konec).

Predmet:	Učnih ur:	Predelana snov:
Verouk	2	Vpiše g. katehet.
Slovenski jezik: čitanje in memo- riranje		»Kapljice« (Mlad. matica) — projic. z epidiaskopom. »Postelja gospoda Fibriha« (Mlad. matica) — od- lomki o splavarjih.
slovnica in pravopis napisovanje in spisje	5	Stopnjevanje pridevnikov: globok, plitek, širok... Poprava spisa.
Srbskohrvatski jezik	1	„Рибар“ (str. 71.) — nadaljevanje.
Narodna zgodovina	2	Zgodovina mariborskih mostov.
Zemljepis	2	Čolnarji in splavarji nekdanj.
Računstvo z osnovami geometrije	4	Tok Drave in tok Savinje — Save (primerjava). O trgovini z lesom. Prevoz z železnico in s splavom (prim.). (Sklepni računi.)
Poznavanje prirode	3	Kroženje in moč vode. Zakaj splav plava? Dravske ribe (čit. »Pohorje«).
Higiena	—	—
Praktična gospodarska znanja	2	Vodni promet, železniški prevoz (tarife).
Kmetijstvo — gospodinjstvo	—	—
Ročna dela Risanje	2	Skica Drave in Save. Orodje čolnarjev in splavarjev.
Lepopis	1	Sava — savski; Savinja — savinjski.
Petje	1	Po Drav'ci, po Sav'ci... (Estet. moment!)
Telovadba	2	»Kdor hoče flosar biti...« (Narodna.)
Šolske naloge:		Posnemanje gibov splavarjev, drvarjev. — Igre.
slovenske		Poprava 18. naloge.
srbskohrvatske		—
računske		—
Domače vaje:		slovenske: 2, srbskohrvatske: 1, računske: 3.
Poučni sprehodi in izleti (kdaj, kam, čemu?)		—

Predvsem je potrebno, da učiteljstvo zaupa svojim resničnim voditeljem ter jih uvažuje. To so mojstri v njegovih lastnih vrstah. Kaj pričakujemo od teh voditeljev učiteljstva? Da onim, ki v današnji svobodi brez načrta in pravega smotra tavajo okrog, zastavljajo velike naloge ter jim dajo trdne smernice in snovi, ki dihaljo življenje. To nam je danes najbolj potrebno. Ne nazaj k staremu šematizmu in verbalizmu! Svobodo vsem ustvarjajočim, samostojno mislečim metodikom in izsledovalcem! Pa tudi primerno sodoben, življenjski delovni program za učitelje, ki nimajo zmožnosti in tudi ne časa za lastno, samostojno metodično delo, in teh je po moji sodbi 95 odstotkov med nami.

F. Gansberg.

ALBIN PODJAVORŠEK:

„STOLETJE OTROKA“ V NAŠI VASI

Nekako deset let ali še nekaj več je preteklo, kar je tudi v naši ožji domovini Sloveniji zaslovela slavna pedagoška Mekka, kamor smo začeli obračati poglede, da ujamemo kaj za našega nebogljenčka, slovensko in jugoslovansko šolo. Romanja so bila v tistih dneh na dnevnem redu in kdor je le mogel, se je s pritrzanim denarjem pa bogat upov in pričakovanja odločil, kreniti na pot, da vidi tisto, kar je vso prejšnjo pedagogiko postavilo na glavo in jo usmerilo v novi pravec. Videti je bilo, da je beseda meso postala, saj so vsa teoretična stremjenja velikih pedagoških duhov našla v dunajskih šolskih poizkusih svoj odsev in oživotvorjenje idej, ki so zaorale globoke brazde v novo stoletje, ustvarjajoč novo dobo v zgodovini pedagogike. Dunajska romanja slovenskih učiteljev in vzgojiteljev so pokazala, da smo potrebni reform na področju šolstva tudi pri nas. Koliko je bilo takrat navdušenja za nove »ideje«! Zato je bilo pričakovati, da se bo tozadevno živahno reformno gibanje razširilo od mestnih vrhov tja v zadnjo gorsko vas. Ne moremo zanikati, da se duhovi niso pri nas razvneli. Nasprotno, mogočno je zaplapolalo in na vseh koncih in krajih se je »delalo« in »poizkušalo« in modernost je mimo važnih dnevnih vprašanj, ki so na pedagoško miselnost odločilno vplivala, postala kajpada — moda.

Koliko vsega tega se je v preteklem desetletju spremenilo! Pedagoško Mekko, pribežališče idej iz vse Evrope, idej, ki so oznanjale vzgojo novega človeka ter obetale prerobenje vsega človeškega rodu iz živalstva s svetovne vojne v človečanstvo ljubezni in vzvišenost žrtvovanja, to zvezdo nove zarje je zadela zla usoda. Prišla je reakcija in življenje je zopet zaigralo svojo kajnovsko igro in priroda, ki ne dela skokov, se je krohotala nad mrtvimi življenji, ki so s krvjo zalili nežno cvetko, da ne bi poginila, temveč živela. Spet je ukljenjo mlado življenje v prisilni jopič vladarjev »reda in discipline« in mladim dušam je usojena ravno ista pot kakor njih prednikom.

Misel o »stoletju otroka« je prodrla po pionirjih, ki so se zamislili v življenje našega naroda nekoliko globlje, tudi k nam. Stoletje otroka je izraz za proučevanje človeka in otroka po moderni psihologiji in sociologiji. Njih izsledki so potrdili pravilo, da je človek v svojem bistvu le lutka prirode in gospodarskih zakonov in da ni mogoče govoriti o prvem, ne da bi se poglobili istočasno tudi v drugo. Proučevanje psihologije in sociologije je rodilo ogromno pedagoško literaturo, zanaliziralo človeka v vseh stopnjah in položajih od zibelke do groba ter, osvetljujoč ga od vseh strani, določilo načela, po katerih se naj ravnata posebno otrokova sodobna vzgoja ter njegovo izobraževanje. Ta načela, 'vodilje različnih »šol« (delovne šole, življenjske šole...) in različnih metod zabeležujemo pri nas uradno na službenih listinah (poročilih) ob uradnih hospitacijah, nadzorovanih i. sl. z značilno besedo: »Poučuje po ‚novodobnih‘ načelih!« — »Drži se ‚modernih‘ smernic!« In sl. Ker si vsakdo prizadeva, delati čimbolj po »sodobnih« načelih — imamo pri tem celo uradne pripombe in priznanja odgovornih činiteljev — se zdi, da je »stoletje otroka« pognalo v našem narodu globoke korenine in da zadevno »šolstvo« po naših vaseh naravnost pro-

cvita. Ker je pri nas gibanje za novo smer v pedagogiki staro že nad deset let, bi pričakovali, da je vsaj nekaj uspehov na tem polju in da je naše šolstvo v mogočnem razmahu zlasti tam, kjer šolski činitelji kar tekmujejo, kje in kako bi najbolj napredovali. Ali je temu tako in kje stojimo zares, bomo skušali v naslednjih odstavkih nekoliko določneje prikazati, istočasno pa tudi ugotoviti zadržke ter opozoriti na ovire, ki se stavljajo našemu delu na pot, da ne moremo tja, kamor bi naš korak rado usmerilo naše prizadevanje.

Pedagoška literatura, obravnavajoča vse aktualnosti, ki jih stavi na človeštvo današnje življenje, se je pri nas Slovencih, dasi smo bolj kmečki kot industrijski narod, manj naslonila na kmetstvo in naše domače razmere ter je ostala teoretično našemu narodu tujka.¹ Tega pa ni razumeti preozkosrčno ali polemično. Priznati moramo, da nimamo prav nikakšne pedagoške tradicije in da celo Slomšku, našemu največjemu in hkrati prvemu slovenskemu pedagogu, nekateri odrekajo originalnost. Živeli smo bolj ali manj v »posnemanju« tujih vzorov, presajajoč jih na slovenska tla, ne da bi se prepričali in se vprašali, ali našemu značaju ter našim potrebam in razmeram ustrezajo ali ne in ali bodo kulturno tudi kaj pomenili.² Tak tuj duh ni stopil v naše bistvo, marveč je ostal osamljen v učilnicah, učnih knjigah in v pedagoških publikacijah. Tako smo ostali tako rekoč na mrtvi točki. Pedagoška teorija — zvesta sama sebi — je do zadnjih dni stopala po tujih stopnjah in si žal ni znala ustvariti n a š e g a, s l o v e n s k e g a o b e l e ž j a; zato imamo le prav malo izvirnih del, izvirnih namreč v tem smislu, da bi mogli dokončno prelomiti s preteklostjo pa postaviti ves pedagoški sistem na lastne noge.

Vse pedagoško gibanje, kolikor je bilo zamišljeno resno in ni le značilno žongliranje s pedagoškimi frazami, je pri nas vsaj v veliki meri uspeh zasebne iniciative, ki je morala biti trd boj s preteklostjo. Reakcija je vedno nasilna in da so se nosilcem novih pedagoških idej na Slovenskem od vseh mogočih strani delale hude ovire, ki so bile dostikrat politično in družabno pobarvane, grozeč z ognjem in mečem na vse strani ter škodujoč posameznikom tudi na imetju, časti in zdravju, ni baš na Slovenskem prav nič čudnega niti posebnega. Ta zasebna iniciativa naših prvih pionirjev je sicer podzavestno vplivala na vsa naša vzgojna in prosvetna stremljenja, a največji vpliv se je pokazal v didaktiki. Od uradne strani je v tem pogledu le malokdo zasadił lopato ali zaoral kako brazdo novega duha. Bila je to samo dobra volja.

Predvsem je treba omeniti učiteljišča. Tam je bilo nujno potrebno, uvesti tega novega duha — žal je ravno v vzgojevalnici učiteljskega naraščaja ostalo pri starih, dobrih, preizkušenih metodah iz dobrih starih časov in bodoči učitelj ni niti s petim letnikom dobil pravega vpogleda v življenje, kakršnega mu bo usojeno v bodočnosti ustvarjati. Sociologija in psihologija, brez katerih si šolskega dela po »novih« smernicah ni mogoče misliti in ki bi morali biti začetek in konec učiteljeve formalne izobrazbe, sta gojencu, ki naj nekoč »vodi« naše kmečko podeželje in našo vas, ostali tuji kakor starejšim učiteljskim generacijam iz tistih dobrih »starih« časov, ki jih danes zbog takih in takih »metod« obsojamo. Takšna vzgojevalnica

¹ »Pedagoška Mekka« se je razvila predvsem v delavskih okrajih in je zlasti prikaz višjega delavskega intelekta, plod delavske družabne zavednosti. Tudi pri nas se je novodobni pedagoški pokret pod dunajskim vplivom pojavil predvsem v industrijsko-proletarskih predelih.

² Da to »drži«, vidimo tudi danes, ko hodimo »romat« na češkoslovaško, občudovat reforme V. Přihode. To bi bila nekako že naša druga pedagoška »etapa«.

se mi zdi kakor široka, prostrana klet, polna vinskih sodov z najrazličnejšimi vini: prideš, da bi pokusil, iz vsakega soda ti dajo požirek, dokler te končno omotičnost ne vrže ob tla. Momljaš sicer nekaj nerazumljivega, a sposoben nisi, da bi napravil samostojen korak. Prepuščen po iztreznjenju samemu sebi, strmiš s topimi očmi v daljavo in prazno ti je pri duši. Ali moremo tedaj o absolventu učiteljskega govoriti kot o strokovnjaku, ki razume svojo stroko. Vemo, da je prejel neko mero splošne izobrazbe, toliko in toliko lekcij fizike, računstva, lepopisja... in praktično je poskušal to in to..., končno pa napravil zrelostni izpit. Res, postal je inteligent (nasprotniki učiteljstva, višja inteligenca, poudarjajoč takšno in takšno učiteljevo izobrazbo, radi uporabljajo izraz »polinteligenca«, »podeželska polinteligenca«) s posebnim položajem v družbi in uradniški družini, ki so ga poslali — ne v skladišče ali pisarno med štiri stene, temveč v šolo med sedem, osem, devet — petnajstletne otroke, da jih uči, oblikuje, skratka: vzgaja — kakor je čul v učiteljski šoli: ne za šolsko klop, marveč za življenje.

Ko pride takle učitelj s takšno in takšno izobrazbo na »teren«, je mogoče dvoje: ali ostane zadovoljen pri svoji »znanosti«, gradeč s tem, kar je »prinesel« s seboj z učiteljskega, ali pa — čuteč, da mu mnogo, mnogo manjka — začne graditi in izpopolnjevati samega sebe, da po nujnosti življenja skuša s svojimi močmi zamašiti vrzel tam, kjer niso storili tega tisti, ki bi bili to morali storiti. Tu vidimo, da je država ravno ta problem zelo zanemarila, kar seveda ni moglo imeti najboljšega učinka v našem podeželju. Posledice so vidne, ker je privatna iniciativa preslaba. Da je bil velik del slovenskega učiteljstva po zahtevah in nujnosti življenja primoran, zateči se k samopomoči, za to so nam jasen dokaz premnoge samoizobraževalne akcije, tečaji i. sl. v zadnjem desetletju, ki so bili obenem glasen opomin odločilnim prosvetnim faktorjem, da je tudi naše skromno šolsko življenje potrebno reform in da smo časovno daleč, daleč za našo gospodarsko dobo. Žal glas vpijočega v pedagoški puščavi ni odjeknil ravno daleč in šolsko življenje je teklo po starih tirnicah svojo pot. Delo učitelja brez samoizobraževanja in učitelja-samouka (ker v tem primeru pač moramo govoriti o samouku) je bilo približno enako, le z razliko, da si je drugi prizadeval, korakati z duhom časa, medtem ko prvi pedagoškemu gibanju in »novim smernicam« ni sledil ali pa je stal ob strani, motreč to gibanje le iz daljave.

Izraz stremljenj, takih in takih, je merilo učiteljeve osebnosti. O učiteljevi osebnosti se je že mnogokrat razpravljalo. Govorili in pisali so o njej vseučiliški pa srednješolski profesorji, učitelji ljudskih šol, znameniti pedagogi, starši itd. in zdi s mi, da smo si mnogi kot učitelji novinci sestavljali o tem vprašanju referate, da jih pod donečim naslovom »Učiteljeva osebnost« prečitamo na prvem domačem učiteljskem svetu. Osebnost, svoj lastni izraz, samega sebe mora človek doživeti; zakaj brez dvoma je ravno osebnost tega ali onega tisto gibalno, ki je zmožno, ustvarjati, voditi in usmerjati neko gibanje v dobro ali slabo, v pozitivno ali negativno. Dasi osebnost sama na sebi dela ne zaključuje, je vendar za pogon odločilne važnosti in vodstva si brez nje ne moremo misliti. Vodstvo, red in disciplina so trije činitelji, ki jih v nerazumevanju kot nepotrebne marsikdo odklanja, češ ravno oni so glavne oznake stare dobe. Zato oslanjajo zastopniki takih naziranj vsa dela na to zunanost, pozabljajoč, da brez teh služabnikov ni mogoče sistematično delati, kaj šele ustvarjati. Tudi so na krivi poti, če mislijo, da delajo po »novodobnih« smernicah, ako se nanje opirajo. Stvar je globlja. Zavedati se je namreč treba, da so omenjeni

činitelji bili v »stari« dobi v l a d a r j i, medtem ko prihajajo danes samo kot s l u ž a b n i k i v poštev. Pri »novodobnem« šolskem delu na podeželju je torej učiteljeva osebnost zelo važen faktor, s katerim morata teoretik in praktik predvsem računati, zakaj »duh je, ki oživlja«. Še preden vzamemo v pretres druge okoliščine, ki rade vplivajo tako ali tako na kakršno koli akcijo, posebno v naši kmečki vasi, je treba torej natančno presoditi učiteljevo zmožnost ali nezmožnost, skratka: njegovo p e d a g o š k o n a d a r j e n o s t. Iz tega vidika moremo vrednotiti napredek naše vasi, zlasti: ali se je šola in njeno d e l o z a ž i v l j e n j e dvignilo in v koliki meri je v p l i v a l o na razvoj prebivalstva vasi, trga ... mesta. Ali smo napredovali ali nazadovali ali pa stojimo še vedno na istem mestu. Na šolsko delo samo se bomo nekoliko kasneje povrnil.

Predvsem se moramo temeljito razgledati po naši vasi. Zadevne literature imamo že nekaj. Nekoliko samostojnih del,³ pa tudi mnogo odličnih člankov po gospodarskih in socialnih revijah priča, da je študij naše vasi nekaterim resna zadeva. Tu najdemo mnogo, mnogo vzrokov in dokazov, ki jasno govore, zakaj prav za prav stoletje otroka v naši vasi ni uspelo — če se ne oziramo na vzroke, ki smo jih navedli v prejšnjih odstavkih. Niso ti vzroki sicer prvenstvenega značaja (»duh je, ki oživlja!«), toda tudi kot podrejeni imajo na razmah šolstva tako ogromen vpliv, da bo treba vzgajati celo generacijo, preden bo mogoče govoriti o kakšni zmagi. Zato moremo za sedaj razpravljati pri nas kvečjemu o pripravi na stoletje otrokovo.

Naša vas je revna. Socialni položaj večine slovenskega kmečkega ljudstva je prav slab, saj se gibljemo v malokmetiških in bajtarskih razmerah. Slovenska zemlja od Prekmurja in severne državne meje preko Slovenskih goric, Haloze, Pohorja, Celjskega gričevja na Dolenjsko pa do morja je n. pr. posejana s samimi slabšimi, malokmetiški gospodarstvi (šmarski okraj), drugod pa lahko govorimo tudi o proletariatu (Haloze). Pasivnost zemlje v posameznih pokrajinah (vinske gorice, gozdnati predeli i. sl.) vpliva na celotno narodovo življenje, vpliva na kulturo in predvsem na šolstvo. Čim bogatejši je kak kraj, okraj, pokrajina ..., dežela, tem naprednejši in kulturnejši je — že v isti občini je vidna razlika med revnimi in gospodarsko bolj stoječimi sloji. Šolsko življenje je odsev našega gospodarskega stanja, še bolj pa nazorov, ki so jih naši vaščani dedovali iz roda v rod in jih kažejo v sovražnem razpoloženju do naše prosvete in nje predstavnikov. Priznati si namreč moramo — in to brez zavijanj na stranpota — da v »stoletju otroka« in po tako živahni propagandi za preusmeritev naše pedagogike na drug tir, razmerje med ljudstvom in šolo ni idealno. Stik med »šolo« in »domom« je le navidezen, z zadnjim šolskim dnevom otrokovim pa stik preneha, dostikrat z — mržnjo. »Šole« je za preprostega človeka ostalo morda le toliko, da ob potrebi napiše kako slabo pismo z večjo ali manjšo kopico pravopisnih napak. Če znanje že tukaj tako šepa, kako naj šele sodimo o drugih prav tako za »življenje« potrebnih predmetih (računstvu, geometriji, gospodarstvu), da realij in leposlovja niti ne omenjamo. Jeli razumljivo, zakaj šola ni zajela svojega prebivalstva? Res je, da je mnogo tega kriv sistem, ki si je podvrigel vzgojo in izobraževanje in ju prilagojeval svojim potrebam, vendar nas ta ugotovitev ne sme ovirati, da ne bi morebiti celo s m e l i o zadevi razpravljati! S trenutkom, ko je šola postala politikum, domena vladajočega razreda,

³ Doberšek, Prevalje, Jurančič, Iz šole za narod, Jeraj, Naša vas i. dr.

je njen duh udaril ob duha s v o b o d n e g a ali s v o b o d e ž e l j n e g a človeka (množice) in med njima se je odprl prepad, ki je ostal do današnjega dne. Vladajoča plast (razred) nikdar ni dopustila popolne sprostitve duhov delovnega ljudstva (kmetov, delavcev, obrtnikov) in je v ta namen uporabljala, če ni šlo drugače, tudi silo. Prvi zgled za to nam je bil Dunaj. Takih primerov pa je vse polno tudi danes po Evropi in vsem ostalem svetu. Nimamo pedagoške tradicije; kakor smo že v enem prejšnjih odstavkov omenili, pa je tudi naša pedagoška literatura z malimi izjemami našemu narodu tujka! Ljudstvo svoje »šole« ni moglo radi takšnih in takšnih okoliščin d o ž i v e t i, ker ni prejelo od nje niti potrebnega znanja, kaj šele vzgoje!

Mnogokrat misli človek, opazujoč ničevost vsega svojega dela in truda, čemu vsi ti napor in vse to prizadevanje, ko pa ni nikjer in nikoder niti vidnih niti nevidnih uspehov. Kljub osemletnemu šolanju nismo vzgojili samoniklih, s v o b o d n i h ljudi in kulturno nismo mnogo napredovali, saj ne kaže naše ljudstvo (mladina) nikakih posebnih potreb niti v vaških knjižnicah! Nerazumevanje za kulturne potrebe je dalje razvidno iz nerazpoloženja proti duševnim narodovim potrebam v naših javnih zastopih, ki so ravno nasproti šoli kaj radi prav mačehovski, tako da se je treba še celo za kakšne navadne h i g i e n s k e potrebe boriti, preden se kaj doseže. »Predstavniki ljudstva« dostikrat iz demagoških vidikov, dostikrat pa tudi iz naivnosti, češ da zastopajo »ljudske interese«, grme proti šoli posebno takrat, ko se sklepajo šolski proračuni. Tako ni nikoli miru. In vsi ti »borci zoper šolo« z vsem narodom vred so korakali skozi naše roke celih osem let in zdi se, kakor da niso pridobili za svojo v z g o j o ničesar drugega kot porcijo sovraštva proti kulturnemu hramu, ki se ponosno dviga poleg cerkve sredi vasi in je »ponos« vasi in vaščanov. Kakšna ironija! Če človek vse to pomisli, bi se najrajši vprašal: Ali smo si to zaslužili? Tu se bori že stara šola zoper vedno bolj prodirajoče »novodobne« ideje. Toda več generacij se bo moralo preseliti v večnost, preden si bo šola na Slovenskem priborila tisti prostor na soncu, s katerega bo zares lahko zajela vso vas, tako da bo njen doneči naslov »narodna (ljudska) šola« resnično v skladu z njenim poslanstvom. Za danes moramo žal prostodušno priznati, da delo naše šole življenja ni o p l o d i l o in da ni prav nič vplivalo na duševni razvoj našega ljudstva. Vsi naši žilavi napor in napor naših pedagoških pionirjev, da presade naše ljudsko šolstvo v nov, ž i v l j e n j s k i okvir ter ga vključijo v vsakdanje življenje kot del našega žitja in bitja, niso uspeli — »stoletje otroka« je šlo predvsem mimo naše vasi. »Izboljšali« smo morebiti način šolskega dela ter uresničili nekatera novejša vzgojna načela, spremenili smo z u n a n j o s t (obliko), uporabivši nekaj pedagoških krilatic iz novodobnega pedagoškega slovarja, da smo na zunaj postali »moderni« (v duši smo morebiti o tem bili tudi prepričani), toda duha nismo spremenili! Na vprašanje, ali smo napredovali ali nazadovali ali če stojimo še vedno na istem mestu, bi mogli odgovoriti:

Napredovali smo v toliko, da lahko v službenih poročilih zabeležimo: »Poučuje po ‚novodobnih‘ načelih!« — »Drži se ‚sodobnih‘ smernic!«⁴

⁴ Motreč šolo po naših vaseh, smo naleteli na marsikaj zanimivega. Večina učiteljev si je tolmačila »delovno« šolo kot praktično delavnico, v kateri zagaš, stružiš, zabijaš, lepš, sestavljaš, izrezuješ i. sl. Poudarek je bil torej na r o č n e m d e l u. »Moderna« šola je morala imeti vsaj skobelnik in pripadajoče orodje. Ponekod so postavili klopi v četverkotnik, krog i. sl. Neki tovariš mi je priporočal svojo zamisel: belo tablo, na katero naj se piše z ogljem ali s črno

Drugače pa se zdi, da je naše šolstvo ostalo na istem mestu, kakor smo ga prinesli v to državo, v kolikor po našem zedinjenju ni nazadovalo, ko se s pokrajinami, ki do novejšega časa obveznega šolstva v našem smislu niso poznale (»nepismena Jugoslavija«), tudi na tem polju zedinjujemo. Zedinjujemo se namreč tako, da ne bo imel nihče preveč in nihče premalo. Že ves čas po zedinjenju lahko stalno opazujemo te za naš razvoj nevspečne in škodljive pojave, da se namreč ta velevažni kulturni problem, problem slovenskega šolstva, rešuje enostransko, in sicer v našo škodo: da se moramo mi prilikovati drugim, namesto da bi nas drugi skušali dohiteti. Naše pionirstvo mora ostati zaprto v miznici.

Za razumevanje našega današnjega položaja na področju šolstva je važno vedeti, da brez kulturne (šolske) avtonomije ne bomo mogli uresničiti naših pedagoških stremeljenj v smislu stoletja otrokovega in da se tudi v bodoče z narodom (ljudstvom) ne bomo mogli združiti v tisto skupnost, ki je za življenje nujna. V času, ko smo si didaktično opomogli in vsaj v tem pogledu šolstvo notranje preobrazili, upoštevajoč pri tem novejšo izsledke psihologije in sociologije, čeprav smo na zunaj ostali v starih kolesnicah, smo doživeli čudo, da so nam predpisali za osnovne razrede definitívni učni načrt, takšen učni načrt namreč, kakršnega smo uporabljali pri nas že pred šolsko reformo in ki smo ga začeli nekako pred desetimi leti odstranjevati iz našega šolskega dela. Tako smo brez krivde odličnih šolskih praktikov-pedagogov zdrknili tja, od koder smo skušali pobegniti. Kje je torej naše stoletje otrokovo?

Ko stopamo skozi našo vas, ki ždi revna v samo sebe zamaknjena, pa zopet ne smemo obupati. Kljub vsem oviram, notranjim in zunanjim, ki se stavljajo šoli v njenem kulturnem poslanstvu na pot, zaupajmo času, ki je največji reformator in bo moral najprej še marsikoga vzgojiti.

Dotlej pa bo naš otrok odrasel in rodil nove otroke, ki si bodo znali, svoje stoletje kujoč, ustvariti lepšo bodočnost.

O p. u r. Ali res »stoletje otroka« v naši vasi do sedaj ni obrodilo nobenega sadu? Mnenja smo, da bi mogli pri objektivnem ocenjevanju vseh činjenic, ki so v zvezi s tem vprašanjem, priti tudi do drugih rezultatov. Seveda bi se pri tem ne smeli omejevati samo na eno, dve ali tri vasi, ampak bi morali zajeti vse slovensko ozemlje ali vsaj nekatere tipične predele tega ozemlja.

kredo; to da nekako »odgovarja« zvezku in učenec si izpopolni predstavo. Nekdo je ob hospitaciji živahno razvijal »moderne« misli (imel se je za pokretaša, bil je namreč v Mekki), istočasno pa je strogo grajal individualno pisavo učencev, ki jo je učitelj gojil. Neki pokretaš je v »novodobnem navdihu« odstranil iz razreda sleherni disciplino, prepuščajoč vso »inicijativo« šolski deci. Posledica tega je bil nered in kaos. Drugi zopet si je razlagal »svobodo« otrokovo tako, da se je dal od otrok tikati. Tako si je vsakdo predstavljal, paberkujoč po pedagoških publikacijah, novodobno šolo po svoje in »po svoje« je tudi »delal«. — Zanimive sličice o tem je v lanskem »Popotniku« zbral tudi Ernest Vranc v »Utrinkih z nadzorovanja«. — Šolsko delo po »novodobnih« načelih ali »sodobnih« smernicah je bilo torej kaj raznoliko.

Vzgoja mladine spada k velikim, večnim nalogam človeštva; tu vedno iznova brsteči, prekipevajoči svet otroka in mladine, tam vedno večja v stoletjih nastala obilica kulturnih dobrin; med obojim naj bi vzgoja zgradila most.

E. Martinak.

„TEŽAŠKO DELO“ Z „NAŠO PRVO KNJIGO“

Tov. Flerè mi je v 1.—2. štev. letošnjega »Popotnika« med »Zapiski ob Möderndorferjevi Sodobni šoli« zameril, da sem v svojih »Osnovah strnjenege šolskega dela« (str. 118.) glede Fleretove »Naše prve knjige« napisal sledeče:

»Pretrdo je bil postavljen problem in preveč težaškega dela je naložil onim, ki so brez trdnih osnov obračali poglede v lagodno preteklost. Nastal je odpor proti novotarijski »začetnici«, ki ga je zadušilo šele pomanjkanje starih abecednikov. Vsekakor sunkovita reforma, ki pa je, bojim se, ostala le zunanja. In vendar ima Fleretova »Naša prva knjiga« namen, da pripomore kaj k napredku našega šolstva!«

Da ne bo nesporazuma, naj sledi nekaj pojasnil:

Nobene šolske knjige nisem bil kdaj tako vesel kakor Fleretove »Naše prve knjige«. Saj sem že dve leti pred njenim izidom (brez knjige!) poizkušal s tiskanico v prenapolnjenem razredu. Napori so bili preveliki, zato mi je l. 1929. prišla v roke »N. p. k.« kot pravo odrešenje. Nastopal sem kot njen zagovornik, kjer koli sem predaval, zlasti sem opozarjal na Fleretovo »Navodilo«, ki je posebej izšlo v tisku. Tudi sam sem z njo dosegel lepe uspehe. Bila je razveseljiv pojav v razvoju šolske reforme.

Ko sem l. 1935. imel priliko, podrobno spoznati šolstvo v nekem srezu, sem nepričakovano zasledil velike napake, ki jih dela učiteljstvo pri elementarni metodi tiskanice. Na to sem opozoril v »Utrinkih z nadzorovanja« v »Popotniku« 1935., str. 23.—25., kjer med drugim ugotavljam, da bi se moral preokret v elementarnih razredih predhodno temeljito prikazati pri sreskih učiteljskih konferencah, ki smo jih v tistih letih doživljali, ne da bi od njih kaj koristnega pridobili. Nikdo od merodajnih ni čutil takrat potrebe po pretresanju najnovejše »novotarije« v elementarnih razredih. Smelo trdim, da niti nadzorniki niso že od vsega začetka vedeli, kaj je jedro nove metode. Še danes so srezi, kjer morajo v elementarnih razredih učitelji kar meseca septembra istočasno s tiskanico otroke trapiti s pisanimi črkami! To bi naj bila »kombinacija« med Vidrom in Fleretom! Drugod je vrstni red pisanja tak, da najprej tiskajo z velikimi črkami, potem z malimi, nato pišejo z malimi, za tem pa z velikimi črkami, ne da bi vedeli, da je med vsemi štirimi organska zveza. In vendar so to dejstvo podčrtavali vsi, ki so o elementarnem pouku v zadnjem desetletju pisali: Bregant, Pibrovec, Flerè, Fink in drugi. Kljub vsemu še vedno vsak gleda na »N. p. k.« »po svoje«, ne da bi videl — bística!

V tem vidim »težaško delo«, za katero nosijo odgovornost drugi, ne pa avtor »N. p. k.«. Njegova »Navodila« leže neprodana v skladišču tiskarne, razvoj nas pa preko vsega prehiteva ter prinaša nova pota — globalnost! Trdim, da bomo tudi na tem polju »težaško garali«, če ne bomo našli poti in sredstev za trdne osnove in jasne poglede v bistvo novega problema. Žal nam jih Möderndorfer ne daje v dovoljni meri, sicer pa bomo mogli njegove misli šele presoditi po izidu njegove »Začetnice«.

E. Vranc.

Šolski nadzorniki in učitelji se nahajajo na istem brodu. Eden je navezan na drugega. Plodno delo lahko opravljajo oboji le tedaj, če tovariško izpolnjujejo svojo skupno nalogo.

Po Masaryku.

Pedagoška knjiga na »Razstavi slovenske knjige« v Ljubljani.

Razstava slovenske knjige 1918. do 1938. od 2. do 12. oktobra 1938. je bila prva razstava te vrste in je bila za vsakega slovenskega človeka, ki jo je obiskal z resnično ljubeznijo in s pravim razumevanjem, ne le lepo, ampak tudi zelo poučno doživetje kljub temu, da je ta razstava pač kot prva te vrste imela tudi precej nedostatkov, ki se na kaki bodoči slični razstavi gotovo ne bodo več ponavljali.

Potrebno je predvsem, da omenimo ob tej priliki oni del razstave, ki ga je tvoril oddelek »Pedagogika« in ki je bil urejen najbolj površno. Razen tega pa mu je bil dan tako ozko odrejen prostor (kar je končno veljalo tudi za druge oddelke), da je bila neurejenost tega oddelka še vidnejša.

Nujno bi namreč spadal k razstavi tudi oddelek slovenske učne knjige — tudi redkosti, kakor čitanka za srednje šole s prepleljenimi in iztrganimi stranmi odstavkov iz Cankarja, ki je izvirnik razvoja celotne slovenske književnosti. Tako pa so bile natrpane v tem omejenem predelu vse možgane knjige in knjižice, ki s pedagogiko nimajo nobene skupnosti. Skupno je bilo razstavljenih 90 del, od katerih 25 del sploh ni spadalo v ta okvir. Tako n. pr. si zagledal tam razne slovarje tujih jezikov, »Strojepisje«, »Samouki knjigovez«, »Kubično računico«, »Hipnotizem... polno kubičnih računice in učnih knjig za stenografijo, dočim si zaman iskal mnoga, danes že precej številna in lepa vzgojslovna dela. Res je včasih težko določiti, kaj spada izključno v pedagoško stroko. Tako sem slišal nekoga, ki se je jezil, da so dali Jurančičevo knjigo »Iz šole za narod« med pedagoška dela, ko je to vendar »čisto zemljepisna razprava«.

To je dokaz, kako važne so česte razstave knjig raznih strok, da seznanjajo širšo javnost z njimi in delajo propagando zanje. To velja posebno za vzgojslovne knjige. Razstava pa je tudi pokazala potrebo po bolj sistematičnem zbiranju del, ki spadajo v pedagoško stroko, v mladinoslovje vobče, nadalje šolskih knjig, urejenih po kategorijah šol in po strokah, raznih metodik in končno del, ki spadajo v šolsko zakonodajo itd.

Spolh bi neobhodno rabili katalog vseh del, ki se nanašajo na šolo in vzgojo, ki bi prav prišel posebno šolnikom.

Svojčas so celo obljubljali katalog vseh slovenskih del, kar jih je izšlo po prevratu. Pedagoška društva imajo hvaležno nalogo, da si omislijo zbirke prej omenjenih učnih i. dr. knjig in del, ki bodo nekoč velikega pomena za študij zgodovine slovenske pedagogike in našega šolstva.

Koal.

Odmev mariborske kulturne razstave 1918. do 1938. iz CSR.

Češki pisatelj Josef Koudelak, učitelj v Uničovu v CSR, je obiskal v letošnjih počitnicah našo državo in se je nazaj grede ustavil tudi v Mariboru baš za časa Mariborskega tedna. Ogledal si je posebno natančno kulturno razstavo, po kateri ga je vodil tajnik Pedagoške centrale. Napisal je v dnevniku »Straž národa« od 26. avg. 1938. simpatičen članek z naslovom »Jubiljeni výstava v pohraničnim Mariboru«. Tu piše med drugim tudi o razstavi Pedagoške centrale tole:

»Lepo razstavo je imela tudi Pedagoška centrala z geslom: Vse za otroka! Pedagoška centrala ima sedež v Mariboru in združuje učitelje in profesorje. Največ je razstavila knjig, ki so jih napisali člani tega društva, čigar predsednik je g. prof. Šilih. V oddelku Pedagoške centrale je bilo razstavljenih največ pedagoških knjig, pa tudi učbenikov ter šolskih začetnic.

Pedagoška centrala v Mariboru, katere funkcionar Alfonz Kopriva me je vodil po razstavi, izdaja za slovenske starše popularni vzgojeslovni mesečnik, ki ga urejuje prof. Gustav Šilih, pedagog in pisatelj mladinskih knjig (roman Beli dvor). »Roditeljski list«, kakor se naziva ta časopis, prinaša prispevke pedagoškega kritika Alberta Žerjava, dr. Vlad. Schmidta, dr. Frana Žgeča i. dr. Globalni metodi posveča pozornost Ernest Vranc. Od katoliških slovenskih pedagogov zasluži pozornost dr. Jožef Jeraj; od žen je zastopana Milica Stupanova. Poleg slovenskih revij so bile razstavljene tudi češke.« H koncu članka dostavlja: »Mariborska razstava je bila za me dragoceno doživetje na moji prvi poti po Jugoslaviji.«

Koal.

Skrb za deco v Bolgariji.

Bolgarsko prosvetno ministrstvo je 10. marca 1937. izdalo okrožnico, s katero poziva šolske nadzornike, naj izvajajo zakon iz leta 1936., ki veleva, da se morajo pri vseh tovarnah, ki zaposlujejo vsaj 20 žen-mater do 7 letnih otrok, osno-

vati otroška zavetišča, v katerih bodo otroci oskrbovani, dokler mati dela v tovarni. Manjša podjetja se morajo združiti in skupno ustanoviti taka zavetišča. Podjetja, ki v tem pogledu ne store svoje dolžnosti, se kaznujejo; prva kazen znaša 5000 levov.

Nadalje morajo taka zavetišča osnovati vse občine, ki imajo nad 20.000 prebivalcev. Če je število otrok znatno, naj se ustanove za najmanjše otroke posebna oskrbovališča (jaslice). Zavode bodo vodile le učiteljice s primerno pripravo (dvoletni tečaj).

Anketa o pouku psihologije

na vzgajališčih učiteljev in profesorjev, ki jo je razpisal Bureau international d'éducation v Ženevi, je dokazala, da se pouku tega predmeta pri učiteljski in proforski vzgoji posveča vse večja pažnja, in to v vseh državah. Le Italija je sporočila, da je izločila psihologijo iz učnega načrta vseh srednjih šol in učiteljskih. Nadomestuje jo namreč čitanje klasičnih tekstov iz pedagogike in filozofije.

Socialni problem nadarjenih otrok.

G. C. Myers je napisal članek v reviji »Journal of Exceptional Children«, v katerem omenja, da Terman, Goddard in drugi trdijo, da zelo nadarjeno dete ni socialno slabo pripravljeno in ni se treba bati, da bi se tak otrok ne mogel družbi prilagoditi. — Myers pravi, da nadarjeni otrok kaj rad postane problem, kar se tiče njegove osebnosti in njegovega občevarjanja z drugimi učenci. To občutijo nereditko tudi učitelji in tovariši takega otroka. Starši in učitelji često občujejo z nadarjenim otrokom kakor s kako višjo osebo. Zato se tak otrok ogiblje družbe svojih vrstnikov ter išče stikov s starejšimi otroki. Nerad se igra in se rajši bavi s stvarmi, ki jih samo on zna. — Avtor preudarja, ali kaže nadarjene otroke ločiti od drugih otrok; saj to le še podpira njih preveliko samozavest. Še bolj usodno je za nadarjenega otroka, če se mu dovoli, preskočiti kak razred. Avtor prihaja do zaključka, da je najbolje, pustiti nadarjene otroke med navadnimi učenci, pač pa naj smejo pri pouku hitreje napredovati nego drugi.

Metodika v ruskih šolah.

Narodni komisar prosvete v Rusiji je izdal že 10. marca 1935. naredbo, ki vsebuje navodila za izboljšanje učiteljskega dela v šolah. Prinaša vzorec za podrobni učni načrt, da učitelji po njem razdele učivo za vsako učno uro vsega leta. Druga naredba določa: 1. Šolski upravitelj je odgovoren za metodični postopek vseh

učiteljev. Zato se mu prisoja le toliko dela, da bo mogel vsaj tri ure na dan hospitirati pri drugih učiteljih šole, zlasti pri tistih, ki so njegovih nasvetov in njegovega vodstva najbolj potrebni. 2. Starejši učitelji hospitirajo pri mlajših in jim dajejo metodične nasvete. 3. Pedagoške svetovalnice so na uslugo vsem učiteljem kakega kraja ali okraja. Vodijo jih naj priznani strokovnjaki. 4. Profesorji učiteljskih in akademij naj z odličnimi učitelji prirejajo tečaje za metodično nabrazbo učiteljstva. 5. Ustanavljajo se naj pedago. knjižnice. 6. Upravitelji šol poročajo o učiteljskem metodičnem delu višji oblasti.

Najboljši pripomoček pri izbiri poklica je po mnenju C. Knappa v »Smith College Studies of Social Work« šolska delavnica.

Domače gospodarstvo za dečke

ali bolje rečeno »gospodinjstvo« se v šolah čedalje bolj upošteva. Od 48 držav USA jih je 42 uvedlo ta predmet v učne načrte.

Izredno nadarjeni otroci in nemška srednja šola.

Lanski odlok nemškega prosvetnega ministrstva lajša izredno nadarjenim otrokom vstop v srednjo šolo, tako da telesno in duševno dobro razviti učenci z lepimi šolskimi uspehi morejo že pred dovršitvijo osnovne šole in celo že po končanem tretjem razredu prestopiti v srednjo šolo. Treba je le, da otroka javijo ravnateljstvu srednje šole, na kar vpošlje upravitelj ljudske šole poročilo o otrokovih uspehih in mnenje šole. Sprejem je odvisen od uspeha sprejemnega izpita, pri katerem je navzoč tudi učitelj ljudske šole; o sprejetju odloča ravnatelj srednje šole. Vendar pa je sprejem le začasen; če učenec ne napreduje, mora nazaj v ljudsko šolo. — (Deutsche Wissenschaft 1937., 91.)

Šolska uprava v Nemčiji.

Minister prosvete v Nemčiji je izdal okrožnico, v kateri prepoveduje imenovanje novega šolskega upravitelja iz vrst učiteljev, ki že na tisti šoli delujejo.

Ukrajinci

so dobili prvo zgodovino svojega šolstva in svoje prosvete, ki jo je napisal Stepan Siropolko, profesor v Pragi. Knjiga je znamenit prispevek k zgodovini občega in slovanskega šolstva.

Solski zdravstveni program.

V članku »Socialna higiena mladine« postavlja dr. K. Kubiček naslednji zdravstveni program za šole:

1. Sonce, zrak, voda in urejeno življenje. — 2. Zdravniški pregled. — 3. Redna higiena kože, prhanje, kopanje. — 4. Če ni prhe, uporabljaj škropilnike. — 5. Zračenje. Utrjevanje. — 6. Mlečna in prehranjevalna akcija. — 7. Preventivni boj zoper bolezni, zlasti zoper jetiko. — 8. Umivati roke, zlasti po delu in pred jedjo. Več denarja milarjem kot zdravnikom! — 9. Pravilno negovati šport in v primerni obliki. — 10. Ne prenapenjati telesa. — 11. Dobro gospodariti z zdravjem. — 12. Obzirnost do sebe, naroda in ljudstva. — (»Komensky« LXV, 30.)

Vzgoja nemških srednješolskih profesorjev

je bila uravnana z odlokom od 16. julija 1937. — Proforski kandidati morajo po prebitem zrelostnem izpitu na srednji šoli pol leta opravljati praktično službo, potem pa odslužiti vojaški rok. Nato sledi: A. Enoletni študij na kaki visoki šoli za naobrazbo učiteljev. B. Triletni študij na univerzi. C. Znanstveni izpit za učiteljski poklic na srednjih šolah. D. Specialna strokovno-praktična naobrazba. E. Pedagoški izpit za srednješolskega učitelja.

Zaključni izpit na saških šolah.

Na Saškem so za tiste učence ljudske šole, ki jo zapuščajo, uvedli zaključni izpit, pri katerem naj učenci dokažejo, ali so res dosegli učni smoter ljudske šole. Izpit je preprost in se vrši takole: med božičem in veliko nočjo izdelajo učenci ob učiteljevem nadzorstvu tri naloge: narek, spis in računsko nalogo.

Treznostni teden.

Prof. Fritz Hirth v Šumperku priporoča uvedbo »šolskega tedna proti alkoholizmu«. Na izletih naj bi bilo prepovedano uživati alkoholne pijače učencem vseh šol, pa tudi učiteljem in profesorjem. Do 18. leta naj bi bilo zauživanje in kupovanje alkoholnih pijač zabranjeno.

Lepo vedenje v šolah.

»Pädag. Führer« 1937., 329—330, navaja, da vedenje mladine, zlasti srednješolske, ni takšno, kakršno bi moralo biti. Surovost in nebrzdanost se opazuje na vseh koncih in krajih. Zato je nujno potrebno, da spremlja znanstveno vzgojo tudi družabna vzgoja. Zlasti za tiste, ki bodo pozneje prevzeli vodstvo širokih

slajev, je potrebna društvena uglajenost. Sigurnost v nastopu krepi samozavest. Mladina zapadnih držav v lepem vedenju znatno prekaša srednjeevropsko mladino. V vseh šolah naj bi se posvečala družabni uglajenosti lepemu vedenju, srčni kulturi in plemenitosti največja pažnja.

Vseučiliška naobrazba učiteljev v Italiji.

Od lani zamenjujejo višje pedagoške šole v Italiji fakultete za naobrazbo učiteljstva na vseučilišču. Za leto 1936./37. je bilo na univerzi v Rimu dovoljenih 180 mest za doktorat v literarnih predmetih, 70 za doktorat v tujih jezikih, 100 za doktorat v pedagogiki, 350 za nadzornike ljudskih šol. V Florenci so bile dotične številke: 150, 50, 100 in 250, v Mesini 150, 50, 100 in 200, v Turinu 175, 75, 75 in 175 mest. (Bulletino Uff. 1936., 1036.)

Kellerovi zavodi v Brejmingu.

V Brejmingu na Danskem je vzgojni zavod za slaboumne. Tam živi nad tisoč malih in doraslih slaboumnih in umobolnih. Ustanovitelj zavoda je profesor Ch. Keller. Zavod je majhna vas za sebe. Poslopja z delavnicami leže 5—10 minut drugo od drugega. Šola zavoda je vspešna. Nekateri razredi imajo vzorednice za šibkejšje učence. Pouk je skrajno nazoren. Ta šola se ponaša z lepimi uspehi; dosti načelno nemih slaboumnežev se je naučilo po nekaj mesecih popolnoma jasno govoriti. Praktični pouk obsega navadna ročna dela in prehaja v vajo v kakem rokodelstvu. Duševno življenje se razvija s športom in z različnimi zabavami. Dvakrat na teden imajo starejši gojenci plesne ure z ritmiko in gimnastiko. Tudi šola za kuhanje ima zavod. Hrana je preprosta. Otroci jedo mirno in se vedejo vljudno. Uslužnost in lepo vedenje gojencev vsakogar presenečata. Zavod ima mladinska društva, rodoljubno društvo in društvo za varstvo živali. Kellerovi zavodi spadajo med največje in najboljše organizacije za slaboumne na svetu. (Schweizer. Erziehungsrundschau 1936., 115.)

Znamenje časa.

Na vseh stopnjah italijanskega šolstva se poučuje eno uro na teden »vojna kultura«. Na vseh stopnjah so uvedeni iz tega predmeta tudi izpiti, ki jih obavlja učitelj vojne kulture. Na Poljskem nadzorujejo taborjenje mladine komande armijskih zborov. Tako je tudi v drugih državah. »Ako hočeš mir, pripravljaj se za vojno«, so dejali že v starem veku.

Knjige, časopisi in učila •

»Za vse leto.« Čitanka za drugi razred ljudskih šol. Sestavili Fleré, Jurančič, Skulj in Vranc. Z risbami okrasil V. Colič. Založila Učiteljska tiskarna, Ljubljana, 1938., strani 120, cena 16 din.

S precejšnjo nestrpnostjo so to jesen učitelji pričakovali napovedano novo in sodobnim zahtevam prirojeno izdajo ljudskošolske čitanke za II. razred, ki bi naj nadaljevala didaktično smer znane Flerétove »Naše prve knjige«. Menda prvič v slovenski povojni šolski književnosti so sodelovali pri tej izdaji kar — štirje priznani slovenski šolniki, kar doslej ni bila še prava navada pri sestavljanju šolskih priročnikov. Na vsak način toplo pozdravljamo ta prelom s tradicijo, čeprav se lahko pojavljajo tudi pri novem načinu pripravljanja šolskih knjig nekatere težkoče, če si prireditelji v redakcijskem odseku niso soglasni v vseh idejnih in didaktičnih vprašanjih. Tudi razni zunanji razlogi lahko v veliki meri vplivajo, da postane ta ali oni priročnik neka bolj ali manj — kompromisna rešitev! Mislim, da je novi čitanki samo v korist, da nosi na platnicah več prirediteljskih imen! Navedeni redakcijski odbor nadaljuje s pripravami in zbiranjem gradiva za čitanke še za ostale razrede naše ljudske šole in že njihova prva knjiga kaže, da jih spremlja pri tem delu zaupanje učiteljstva in javnosti! Neizpodbitna je resnica, da je sestavljanje res dobrih čitank težka in odgovorna naloga, težja kakor pri ostalih priročnikih.

Novi čitanki so dali naslov »Za vse leto«. Morda bi ji bilo najti nekoliko drugačen naslov? Vendar to mimogredno vprašanje ne znižuje literarno didaktične cene novi čitanki, ki se razlikuje v raznih pogledih od ostalih čitank za II. razred. V celoti in deloma tudi v raznih podrobnostih dela knjiga razveseljuje ugoden vtis, saj so pri njej sodelovali dobri šolsko-reformni praktiki ter poznavalci podrobnega šolskega dela v mladinoslovnem pravcu življenjske šole. To mnenje se opira na novo in posebno razvrstitev literarnega gradiva (letni časi, vodilni dogodki, koncentracijske vezi) ter na življenjsko-didaktično presojanje zbranega gradiva v vezani in prosti besedi (življenjska stvarnost, vzpodbujanje, konkretni problemi, razmerje med otroško igro in ustvarjalno delom). Na splošno lahko rečemo, da je ta knjiga z vsemi svojimi posebnostmi zrasla iz opazovanj in izkušenj reformnega šolskega dela, čeprav

prireditelji namenoma in glede na današnje, še ne popolnoma ugodne razmere niso šli tako daleč, da bi posnemali kakršno koli privlačno »didaktično modo«, saj bi se stavile takemu poizkusu mnoge ovire na vsakem koraku! Čitanka je pač sestavljena tako, da ne bo delala preglavic in »jeze« tu pa tam še zakoreninjenemu »predmetnemu« pouku, s posebnim pridom pa jo bodo lahko izkoriščali v strnjemem ali kompleksnem pouku v vseh razredih pokrajinsko različnega in življenjsko pisanega podeželja.

V novi knjigi je poleg čistih literarno-povestnih tekstov (pravljice, basni, zgodbe) tudi več bolj ali manj uspelih »življenjskih« sestavkov, ki pripovedniško obravnavajo vse tiste realne probleme, misli in dogodke, s katerimi se peča naša kmečko-podeželska, delavsko-obrtniška ter številčno šibkejša malomeščanska decu. V teh sestavkih se »svetlikajo« nekatere sodobne življenjske stiske in težave, čeprav še ne v takem obsegu, kakor jih doživlja današnja rodina v teh gospodarsko še neurejenih časih. Pravilno spoznavanje trpljenja nudi lahko več vzgojnih pobud kakor pravljico idealiziranje namišljenega sveta! Dobro je, da prireditelji čitanke niso pri izbiranju gradiva prezrli tega dejstva. Vem pa, da v tem pogledu niso imeli dovolj bogate izbire! Tu pa tam so se morali posluževati v tem duhu lastnih »improviziranih« tekstov, da so izpolnili vrzeli, ki so se pojavljale v starejših čitankah za deco na tej stopnji.

Mnogo je gradiva in drobiža tudi v vezani pesniški besedi. Pravi mojster na tem področju je pač naš pesnik O. Župančič, ki je lepo zastopan v novi čitanki. Večinoma so pesmi tako izbrane in podane, da bodo lahko služile javnemu nastopu otrok (dramatizacije, dvogovori, deklamacije, epski momenti) bodisi v rednih šolskih urah ali pri proslavah. Nekatere imajo posrečen otroškodovtipni značaj, druge pa zopet življenjsko polno slikovitost in draž. Spreten učitelj(-ica) naj bi kako »primerno pesem še sam prikrojil, n. pr. za zborno razredno deklamacijo, ki se v naših šolah še premalo goji. Nekatere starejše, toda vzgojno še vedno učinkovite pesmi, je ohranila tudi ta knjiga (Stoji učilna zidana, Kam in kje i. dr.). Tudi narodne pesmi so dobile v knjigi svoj prostor. Didaktično dobro je tudi to, da vse pesmi niso tiskane v obliki kitic, temveč podane v tekočem stavku. Imena važnejših pisateljev oziroma pesnikov pa bi

lahko bila navedena tudi poleg naslovov in ne samo v kazalu.

Ilustrativno opremo čitanke pa je oskrbel V. Cotič, ki se mu pa vsaka slika ni najbolj posrečila. Med nekaterimi dobrimi risbami so slike, ki ne nudijo prave situacije. Na primer avtomobilska nesreča na str. 41. je res svojevrstna v risbi, drugod so zopet podani manj markantni prizori glede na tekst, ki je v knjigi. Važno je vprašanje, ali naj bo ilustrator mladinske knjige samo slikarski tolmač teksta ali tudi svojih misli in doživetij. Vsako vodilno poglavje (Zopet v šoli, Šesti september, Zjutraj in zvečer, Brez dela ni jela, Jesen prinaša svoje darove itd.) je okrašeno z večbarvno bolj simbolično sliko na celi strani. Nova knjiga je prva slovenska ilustrirana izdaja čitanke, kar je treba posebej poudariti.

Nadejamo se, da bo učiteljstvo in mladina sprejela z veseljem v roko svojo novo vsakdanjo knjigo ter da ji bo ta nudila plodne ure jezikovnega pouka v duhu bolj strnjene in produktivnega dela. Praksa sama pa naj pokaže, v katerih ozirih bo morebiti treba novo izdajo še izpopolniti, kaj in kje dodati, izpremeniti in preoblikovati, saj ne more prihajati iz človeških rok sama dovršenost in popolnost. Že v tej izdaji je pokazala knjiga hvalevredno didaktično spretnost svojih prirediteljev in želimo jim, da bi vztrajali s pogumom na tej poti! Tudi založba je storila vse, da bi čitanka po opremi in ceni ustrezala sedanjim časom, ki terjajo za mal denar dobro blago! Naroča se pri založnici v Ljubljani ali v Mariboru.

-Až.-

Gustav Šilih: Beli dvor. Mladinski roman. Izdala Tiskovna založba v Mariboru, 1938., str. 398, vez. 80 din.

Nikogar ne sme presenetiti dejstvo, če se pojavlja znanstveni pedagog tudi kot leposlovní pisatelj. V tem pogledu nam nudijo severni in zapadni narodi več takih primerov, ko je znanstvenik obenem tudi leposlovec, čeprav ni dano vsakemu književniku, da bi se izživljal in izražal v dveh različnih književnih vrstah in oblikah, to je publicistično in literarno. Naš priznani vzgojeslovní publicist Gustav Šilih nam nudi te sposobnosti v posrečeni zvezi in obliki! Dolej je njegovo pero napisalo dolinsko bajko za mladino »Nekoč je bilo jezero«, dalje so v mariborskem gledališču igrali tudi eno njegovih dram, potem je več let zaporedoma marljivo objavljial razne pedagoške in mladinoslovne razprave in spise v »Pedag. zborniku« in »Popotniku«, obenem sestavlja obsežne temelje pedagoške znanosti, a pred meseci je za-

gledal beli dan njegov obširni mladinski roman »Beli dvor«. Če bi avtorja vprašali, katera knjižna vrsta mu je bolj pri srcu, bi se težko odločil za nadvlado te ali one, in zdi se nam, da ima popolnoma prav, saj je z »Belim dvorom« dokazal posrečeno sintezo znanstvene misli in leposlovne oblike. Kar dožene na pr. intuitivno umetnik v svojevrstnih potezah, slikah in simbolih, to je razvil in prikazal tudi znanstveno izšolani in razgledani avtor »Belega dvora«, zlasti v psihološki zgradbi svojega obširnega dela. Šilihov mladinski roman je v pravem pomenu besede literarna epopeja pubertete in adolescence z vsemi njenimi razvojnimi tendencami in dominantami.

Delo je bilo napisano že pred leti; ob 20 letnici naše državne samostojnosti ga je izdala mariborska Tiskovna založba v lični zunanji in notranji opremi. Posvečeno je spominu rajnih avtorjevih staršev.

Avtor je krstil svoje delo za mladinski roman in to s polno pravico. V naši slovenski literaturi je »Beli dvor« prvo izvirno in samostojno delo te vrste z zdravim vzgojeslovnim poudarkom, ki pa nikjer ne sili v ospredje. V neki meri ima Šilihov roman tudi delno avtobiografsko obeležje, ne v celoti, sicer je pa delo živo in resnično ogledalo gospodarskih, kulturnih ter narodno-političnih razmer Šaleške doline v predvojni, prevratni in deloma tudi poprevratni dobi (dejanje sega približno od l. 1902. do 1922. l.). Pisatelj se je izogibal, kolikor se je pač dalo brez škode na fabulo, vseh romantičnih ali sentimentalnih tendenc, ki se kaj rade ponavljajo v ljudskih knjigah celo novejšega datuma. Tako nam je ustvaril roman, ki ga lahko prištevamo med sodobna realistična dela in to tako glede vsebine kakor tudi oblike. Belo-dvorski tipi in junaki različnih značajev se v povesti bijejo za realne motive in to tako, da po bujnem razpletu dejanja zmagujejo splošno človeške čednosti in kreposti. Tudi v tem zaključku se izražajo vzgojni momenti Šilihovega romana in pedagoškega optimizma.

Ne dovoljuje nam prostor, da bi mogli navajati podrobnejši vsebinski pregled romana, omenjamo samo glavne osebe in značaje, ki jih je avtor izoblikoval v žive podobe. To so predvsem trški magnat in renegat Miklausin s sinom Ulrikom, stari in zapiti Simon Gradnik s temperamentno bistrim in nadarjenim naslednikom Lovrekom, ki je glavni junak romana, starokopitni Lovrekov stric Hojan s svojo družino, potrpežljiva in pobožna teta Mica, narodno zavedni ter

vzgojno delujoči učitelj Urbančič, ki vodi s spretno roko in z razumevanjem Lovreka v dobi pubertete in pozneje, dalje nekateri francoski grofje, katerih rodbinska kronika je vezana na slovensko zemljo, ter ostale manj važne, toda za zgodbo nujne osebe. Problemi, ki jih obravnava roman, pa so: trško rodoljubstvo in narodno odpadništvo, napuh in goljufija, ljubezen do domačije in osamosvojitve, racionalizacija kmetijskega obrata, problem podeželske inteligence s srednješolsko in akademsko naobrazbo, zvestoba samemu sebi, poštenju, zemlji in narodu. V tej zvezi se vrstijo srčno topli orisi prirodnih krasot in lepot, domačih šeg in navad in podobne posebnosti slovenske zemlje in domačije.

V tem listu moramo posebno podčrtati Lovrekovo telesno-duševno rast, ki jo avtor obširno prikazuje v razvojno-dinamični obliki in zvezi. V tem liku je orisal vse važnejše razvojne posebnosti in duševno-čustvene značilnosti nadarjenega in prirodno razvitega kmečkega otroka v dobi pubertete in adolescence in to v glavnem brez kakega posebnega pretiravanja. Poudariti pa je treba, da je Lovrek izraziti tip visoko nadarjenega in aktivnega otroka, oziroma mladostnika! Mladinoslovno šolan čitatelj bo lahko našel v romanu več takih značilnih mest in razlag, ki prikazujejo psihofizične spremembe in Lovrekove razvojne posebnosti v različnih razdobjih njegovega življenja. Naj navedemo samo nekaj takih stavkov iz obširnih poglavij! »Tudi na zunaj se je spremenil. Potegnil se je bil v dolžino, postal je bolj koščen in bolj fantovski. No. Lovrek ni utegnil motriti svoje izpremenjene postave, ali bolj in bolj si je želel vrstnika, s katerim bi včasih pokramljal, potožil se mu in mu zaupal v zavesti, da ga razume še takrat, ko bi mu morda zmanjkalo pravih besed« (str. 141.). — »Lovrek se je z vso silo lotil dela. Z zaverovanimi očmi je odgrinjal okrog sebe prirodo, upodobljeno v neštetih stvorih, opazoval tisočere oblike življenja rastlin in živali, prisluškoval tajinstvenim glasovom, izpričujočim bivanju komaj vidnih bitij, in se z rastočim zanimanjem bližal predmetom, ki jih je doslej nebrizno puščal ob strani« (str. 152.). — »Lovrek se je močno spremenil. Skozi njegovo zagorelo polt ni več udarjala temna rdečica, glasilka zdravja in življenjske radosti, temveč se je umaknila zamolkli bledici. In udrite oči so zgovorno pričale v prečutih nočeh in notranjem trpljenju. Trojno je trpel: ponižali so njegovo vrtnarsko zvanje... s surovimi besedami so mu oskrunili čisto doživetje mlade ljubezni...« itd.

Precej zanimiva bi utegnila biti podrobna psihološko-genetična analiza Lovrekovega lika in pa Urbančičevo vzgojno razmerje in vplivanje do tega morda nekoliko »čudežnega« otroka. Malo je slovenskih del, v katerem bi se odražal tako dragocen lik vzgojno delujočega učitelja, kakor ga je prikazal avtor »Belega dvora«. Prav živo nasprotje Urbančičevi osebi in njegovemu tihemu delu je »kulturno« delovanje ostale trške gospode, ki pojmuje na svoje načine delo »za narodov blagor«. Morda bi si kdo želel videti in spoznati Urbančiča ali Lovreka, delujočega tudi na združenem polju?

Komu je namenjen Šilihov roman? V prvi vrsti doraščajoči slovenski mladini, ki bo lahko našla v tem delu krepko oporo za svojo rast, mnogo vzpodbud in pa lep vpogled v življenje, ki je podano v nazornih ter prepričevalnih slikah. Šilihov »Beli dvor« pa ni samo prava knjiga za naše adolescentne, temveč tudi za starše, ki jim bo nudilo delo užitka polne ure. Se posebno pa bo knjiga zanimala učiteljstvo, saj bo v njej našlo tudi del samega sebe. Svojo mladost, ki se obnavlja leto za letom v novih generacijah!

Knjigo je opremil s številnimi ilustracijami po avtorjevi zamisli Radovan Klopčič. Delo je vezano v platno z večbarvno naslovno sliko.

A. Žerjav.

Anton Fakin: *Državoznanstvo. Prvi del za III. razr. meščanskih šol. Drugi del za IV. razr. meščanskih šol. Ljubljana 1937. in 1938.*

V razdobju enega leta smo dobili dva dela Fakinovega državoznanstva za pouk v meščanskih šolah. To sta edina slovenska priročnika, prirojena duhu učnega načrta in službenim predpisom. Agilni avtor je skušal težko državoznansko snov prilagoditi učenčevemu razumevanju, vendar se mu to v prvem delu (za III. razr.) ni posrečilo v taki meri kakor v drugi knjigi (za IV. razr.), ki je po besedilu in razlagi vsebinsko lažja in preglednejša od prvega dela, kjer je še mestoma vse preveč znanstvenega izražanja in opisovanja. Sploh je pa državoznanska snov že po svoji naravi prepletena in vezana s pravnimi pojmi in logičnimi zaključki, ki jih ni lahko poljudno raztolmačiti ali ponazoriti v tesno odmerjenem prostoru v običajni šolski knjižici. Navzlic temu je v drugem delu Fakinovega državoznanstva več didaktično bolj uspešnih poglavij, ki učenecem ne bodo delali prehudih preglavic pri domačem ponavljanju snovi. Vsi avtorji šolskih knjig in odobrenih priročnikov se pač zavajajo, da sami pri svojem delu nimajo

prve in zadnje besede, kajti pri izdaji šolskih knjig odločujejo poleg piscev tudi še drugi činitelji: dobre in slabe strani učnega načrta, tiskarne in pa določeni recenzenti, ki niso vselej najbolj srečno izbrani! Tako je pač vsaka šolska knjiga bolj ali manj posrečen kompromis različnih mnenj in stališč, preden dobi delo svoj imprimatur! V Fakinovih dveh knjižicah je zbrana in urejena vsa snov, ki jo lahko nudi šola odraslejši mladini na pot v življenje za opravljanje državljskih dolžnosti ter za praktično izkoriščanje danih državljskih pravic. Kot pomožni knjigi ju bodo lahko uporabljali tudi učitelji v višjih ljudskih, ter kmečko nadaljevalnih šolah, morebitno dopolnilno snov pa si bodo poiskali v pravni literaturi (Pitamič, Dolenc, zbirke zakonov in dr.). Knjigi sta vezani, prva stane 28 din, druga pa 25 din. Drugemu delu je še dodan dodatek vzorcev za poslovno spisje na 16 straneh. Až.

Dolenjska. Izdala in založila tiskarna Merkur, d. d. v Ljubljani, l. 1938. Cena 28 din.

Pred meseci je izšla pestra in obsežna zbirka sestavkov o Dolenjski. Njen namen je, prikazati Dolenjsko iz zemljepisno geoloških, narodopisnih, socialno gospodarskih, kulturnih in turistično sportnih vidikov in to v znanstveno poljudni besedi in sliki. Okoli 250 strani obsegajoča knjiga prinaša nad 40 daljših in krajših člankov in opisov, ki obravnavajo najrazličnejše posebnosti Dolenjske v sedanosti ter v bližnji in daljni preteklosti (iz geologije, dolenjska favna, umetnostni spomeniki, gospodarski pregledi, kmečko šolstvo itd.). Kot sodružniki so sodelovali: P. Janez, V. Petkovšek, dr. J. Rus, dr. M. Malnerič, dr. A. Debeljak, inž. J. Germ, J. Krošl, Branko Rudolf in dr., ki se v svojih izvajanjih opirajo tudi na statistični ter na osebno-izkustveni material. Naslovno stran je izdelal arh. Mušič v dolenjsko narodnem duhu, tudi notranja oprema knjige je ugodna in izpopolnjena s številnimi slikami.

Čprav se v knjigi obravnavajo najrazličnejši problemi naše Dolenjske, vendar nam ta obsežni zbornik še ne nudi popolnoma stvarne in življenjsko analitične slike dolenjskega kmeta, viničarja (svojevrsten problem!), vaškega obrtnika, kočarja in delavca, kajti v sociološko analizo dolenjskega gospodarstva se pač posamezni avtorji namenoma še ne spuščajo. Na splošno opisujejo le bolj zunanje posebnosti Dolenjske, v kolikor pač te zanimajo povprečnega slovenske-

ga inteligenta, povprečnega šolnika, duhovnika, nedeljskega izletnika in občudovalca dolenjske romantike. Kdor bi se pa hotel bolj podrobno sociološki poglobiti v življenjske in gospodarsko-produktivne probleme Dolenjske, pa mu knjiga ne bo mogla prikazati kaj poveda in posebnega. Živimo pač v časih in razmerah, ko nas bolj ali manj »idealistično« pobarvane »študije« ne zadovoljujejo več tako kakor pred 30 ali 40 leti, temveč hočemo dognati tudi vzroke in posledice zunanjih in notranjih strukturnih posebnosti kake pokrajine in njenega ljudstva v tesni medsebojni zvezi. V tem smislu obravnavajo na pr. F. Žgeč svoje Haloze, J. Kerenčič Jeruzalemske gorice ali pa J. Jurančič dolenjskega kmeta in otroka (odlomki v »Ljublan. Zvonu«), ki so prelomili z »deskriptivnimi« metodami proučevanja našega podeželja. V takšno prikazovanje in izsledovanje problemov pa zbornik o »Dolenjski« ne posega... in jih urednik, ki v zbirki ni naveden, najbrže ni imel namena izslediti in obravnavati s svojimi sodružniki. V tej obliki nam zbornik ne nudi poglobljenega razgleda v pravi meri. - er -

Dr. Slobodan Popović: Dva priloga metodici nastave književnosti i psihologiji mladosti. Izdal »Rajković«, Beograd 1938., str. 52, cena 10 din.

Med našimi pedologi in psihologi je dr. S. Popović eden najmarljivejših in vztrajnejših raziskovalcev pubertetne in adolescenčne duševnosti. Dobro orientiran v nemški in francoski literaturi (Fr. Giese, S. Bernfeld, E. Spranger, H. Schlemmer, P. Mendousse, M. Debesse i. dr.) tudi sam raziskuje literarno tvornost in duševno-razvojne posebnosti srbske mladine v najbolj kritičnih letih. V gornjem spisu analizira vzroke in procese, nujnosti in pogoje literarne produktivnosti pri dveh adolescentih in to na osnovi pripovedk »Duševna kriza« ter »Zapis o Mari Ilinoj« in nam v tej zvezi prinaša psihološke, pedagoške in didaktične zaključke za srednješolski pouk književnosti. Poleg samih izsledkov, ki pa še niso dokončni, so zanimive tudi raziskovalne metode proučevanja v tem pravcu. Popovičeva razprava je uvaževanja vreden prispevek za spoznavanje psiholoških posebnosti in značilnosti mladostnikov, kar nam daje upanje, da nam da njegovo pero kdaj pozneje v obliki priročne didaktike zajete osnove in načela za pouk književnosti v naši srednji šoli. Omenjeni spis je izšel kot 11. zvezek »Savremene pedagoške biblioteke«, katere prejšnje izdaje smo že prikazali na tem mestu. A. Ž.

Srbo-hrvatska pedagoška časopisa: Učitelj, glav. urednik Milč Majstorović, br. 1 za l. 1938./39., ter Napredak, uredn. odbor: dr. Čajkovac, J. Demarin in S. Pataki, br. 7. in 8. za l. 1938.

Septembrska šte. »Učitelja« je izšla na 4 tisk. polah s pestro vsebino. Na uvodnem mestu prinaša razpravo Dobrice Miletića pod naslovom »Program aktiviteta i učenje čitanja«, ki pa v bistvu ne prinaša kakih novejših zaključkov. Miselno bogatejši je sestavek Miloša Pavlovića »Obrada nauke o jeziku«, kjer pisec obravnava nekaj načelnih točk slovniskega pouka v sodobni šoli. »Uobičajena analiza reči u jednom štvu... predstavlja mučenje i posao bez realne podloge.« Aleksander Milih pa prikazuje bolj v feljtonistični obliki probleme zemljepisnega pouka v sedanosti ter leta 2000. (»Geografija danas — geografija u god. 2000«), poudarjajoč predvsem doživljajno stran pouka. Pisec se ozira predvsem na razlike med geografskimi kartami in življenjsko resničnostjo ter bi želel, da bi mogli (?) učenci doživeti vsak kraj in vsak zemljepisni pojav, ki se omenja v šoli. Tako idealnega pouka pač ne moremo nikdar ustvariti, niti v dogledni bodočnosti. Pisec sam se zaveda »istine i fantazije«. Potrebna razmišljanja so zajeta v R. Teodosićevem članku »Rad s dva razreda«, ki obravnava pouk v oddelkih, njegove možnosti in težave v nižje organiziranih šolah. Ljubica Godler pa opisuje v »Primorski banovini« s praktično sliko probleme kompleksnega pouka v obliki treh stopenj: delovni načrt — impresija — ekspresija. Pripomnil bi, da ne smemo podcenjevati pri kompleksnih vežbalnega pouka in elementarnega znanja, četudi s tem posegamo v izvenkompleksne vrste. Hvalevredno je, da avtorica ni pozabila na to važno pripombo! Nato še sledi V. Ignjačev prispevek »Najprostiji ogledi iz nastave o neorganskej prirodi«, dalje kronika, mučna polemika med gg. M. Miloševićem in V. Mladenovićem z uredniškimi pripombami ter literarni pregled raznih pedagoških del in spisov. Umestne so kritične pripombe F. Maslića v češkem »Filozofskem slovarju«, ki upošteva v prvi vrsti samo filozofe katoliške smeri, ostalih pa niti ne omenja pri nas.

Tudi septembrska (br. 7) in oktobrska šte. (br. 8) »Napredka« prinašata tehtno vsebino. Vsega uvaževanja vreden je programatični referat dr. S. Čajkovca »Osmogodišnje školovanje«, ki nam prikazuje prosvetno stanje države ter naloge bodočnosti, jutrišnjega dneva. Resnične so besede: »Prosvi-
jećen seljak je i svijestan gra-

đanin svoje domovine. S njime ne mogu vladati demagozi, jer je on čvrsto izgrađena individualnost!« (stran 292.). Dalje: Stara je želja učiteljstva da se škole izuzmu ispod kompetencije upravnih, policijskih vlasti. Treba upravu i školski nadzor podvrgnuti s a m o p r o s v j e t n i m v l a s t i m a « (str. 300.). Ves referat je miselno bogat in stvaren v vseh podrobnostih. — Enako zanimivi so izsledki dr. Zl. Pregrada, ki jih je podal na II. pedol. kongresu pod naslov »Školski faktor u razvoju opće intelektualne darovitosti«. Pod »šol. faktorjem« razumeva avtor sistematično šolsko vzgojno ter pedagoško-psihološko vplivanje ljudskošolske prosvete na mladino v dobi razvoja, torej vpliv šole, ki se pozneje ne da nadoknaditi s še tako idealnimi »analfabetskimi« tečajji za odrasle. Pregradova eksperim. študija potrjuje docela dr. Čajkovčeva izvajanja za uvedbo vsaj 8 letnega obveznega šolanja naše mladeži. — Metodično pregledno je poročilo A. Defrančeskega »Uvođenje učenika u povijest« kakor tudi F. Maslićevo poudarjanje vzgojnih vrednosti »Zbornega recitovanja u osnov. školi«. V nekoliko težjem stilu je Patakijeva razprava »Uzgoj u suvremenoj kulturnoj situaciji« (filozofski problem), deloma tudi dr. V. Filipovičev spis »Teorije kulture i kulturna praksa«. Teoretično in praktično vsebino »Napredka« zaključujejo stvarne recenzije o pedagoških spisih in delih, pregledi in beležke. Šolam kakor tudi posameznikom toplo priporočamo oba časopisa, saj nudita lep vpogled v sodobno srbsko in hrvaško pedagoško kulturo! —rj—

Kritika sodobne šole in vzgoje. Mesečni list, ki ga izdaja in urejuje Fran Samec pri Sv. Marku niže Ptuja.

Nikdar niso bili ljudje istih misli in nazorov, nujne in potrebne so diferenciacije tudi na pedagoškem obzorju. Toda takih razlik, kot se pojavljajo med nami in sestavki v Samčevi »Kritiki sodobne šole« (septem. in okt. šte.), ne moremo mirno sprejeti ali odbravati. Polemika še ni — kritika, osebna naziranja niso vedno in povsod — znanstveni argumenti! V prvi številki ni najti niti ene dobre besede o že opravljenem pedagoškem delu in tisku med Slovenci v zadnjih 20 letih. Objektivni in znanstveni kritiki sodijo o sodobni slovenski pedagoški kulturi in njenih nositeljih vse drugače! Samčev list nam kaže nove in nerazumljive metode »obglavljanja« vseh sodobnih pedagoških mislecev brez izjeme. Ne vzbujata nam pa — kesa in pokore!
Silv.

DODATEK

k seznamu knjig Pedagoške centrale v Mariboru

Prirastek do l. 1938.

(Nadaljevanje.)

301. *Mencej M.*: Slovenska šola in učitelj pred sodobnimi nalogami, l. 1937., str. 58.
302. *De Houve Dr. Fr. - Breckx Dr. L.*: Les maitres de la pedagogie contemporaine, l. ?, str. 590.
303. *Jonckheere T.*: La pedagogie experimentale (Au jardin d'enfants), l. 1937., str. 202.
304. *Stupan Milica*: Težko vzgojljivi otroci, l. 1936., str. 156.
305. *Lenz Dr. Fr.*: Über die biologischen Grundlagen der Erziehung, l. 1927., str. 45.
306. *Gockler Dr. L.*: Die Grundfragen der Erziehung in biologischer Beleuchtung, l. 1936., str. 62.
307. *Ozvald dr. K.*: Pedagoški zbornik 33. zvez. 1937., 202.

F. Metodika.

337. *Diverse*: Basteln und Bauen. Jahrbuch für Handfertigkeit, Spiel und Arbeit, l. 1926./27., str. 192.
338. *Diverse*: Basteln und Bauen. Jahrbuch für Handfertigkeit, Spiel und Arbeit, l. 1927./28., str. 192.
339. *Meller Al.*: Methodik des Rechenunterrichtes an Volksschulen, l. 1935., str. 234. str. 234.
340. *Eitze Franz*: Die Gesamtunterrichtsbewegung, l. 1933., str. 151.
341. *Scheiblhuber A. Cl.*: Kindlicher Geschichtsunterricht, l. 1928., str. 152.
342. *Mandl Hans*: Wir basteln uns durchs ganze Jahr, l. 1937., str. 100.
343. *Wollmann Dr. Fr.*: Der neusprachliche Unterricht, l. 1937., str. 124.
344. *Hafner Krista*: Kako naj se otrok uči, l. 1938., str. 24.
345. *Möderndorfer V.*: Sodobna šola. Priročnik k Slovenski začetnici, l. 1938., str. 174.
346. *Černivec A.*: Navodila pri pouku računstva na osnovni šoli, l. 1927., str. 200.
347. *Žerjav Alb.*: Sodobni zgodovinski pouk, l. 1937., str. 184.
348. *Přihoda V.*: Ideologija nove didaktike, l. 1937., str. 65.
349. *Stark Jodoc*: Über den Bildungswert des Geschichtsunterrichts, l. 1922., str. 64.

**Knjigarna Učiteljske tiskarne v Ljubljani
s podružnico v Mariboru**

Nova slovenska čitanka za II. razr. ljudskih šol

Naše knjige, II. del: Za vse leto. Sestavili P. Flerè, J. Jurančič, A. Skulj in E. Vranc, s slikami okrasil V. Cotič, je izšla.

Čitanka je sestavljena na osnovi Dolgan - Vrančevega „Podrobnega učnega načrta“.

Založila in izdala jo je **Knjigarna Učiteljske tiskarne v Ljubljani** s podružnico **v Mariboru**, kjer lahko dobite čitanko za 16 din en izvod.

Ravno tam se lahko preskrbite s pedagoškimi, znanstvenimi in leposlovnimi knjigami za odrasle, mladino in otroke, dalje z vsemi pisarniškimi potrebščinami za šolo in dom. Edina večja zaloga vseh učil.
